

Právnická fakulta Univerzity Karlovy

Katedra občanského práva

Diplomová práce na téma:

**Újma na zdraví jako zásah do ochrany
osobnosti podle § 11 an. OZ**

Anna Mašková

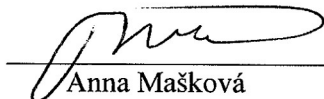
Vedoucí diplomové práce: JUDr. Petr Šustek, Ph. D.

Akademický rok: 2011/2012

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 9.8.2012

Anna Mašková

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce JUDr. Petrovi Šustkovi, Ph.D., za jeho cenné rady a připomínky.

OBSAH

Prohlášení	2
Poděkování	3
Úvod	6
1. Ochrana lidského zdraví v právním řádu české republiky	8
1.1 Ústavní základy ochrany zdraví člověka	8
1.2 Mezinárodní smlouvy v oblasti ochrany lidského zdraví	10
1.3 Zákonná ochrana zdraví člověka	10
2. Ochrana osobnosti podle zák. č. 60/1964 Sb.	12
2.1 Vymezení pojmu a zákonná úprava ochrany osobnosti	12
2.2 Subjekty ochrany osobnosti	13
2.3 Obsah práva na ochranu osobnosti fyzické osoby	14
2.4 Prostředky ochrany osobnostních práv	17
3. Přípustnost zásahu do integrity člověka	21
3.1 Odpovědnost za zásah do práva na ochranu osobnosti	21
3.2 Kdy nevzniká odpovědnost za způsobenou újmu na zdraví?	23
4. Vztah práva na ochranu osobnosti a práva na náhradu škody	25
4.1 Obecně k pojmům imateriální újmy a škody	25
4.2 Náhrada škody a náhrada nemajetkové újmy při újmě na zdraví	28
4.3 Přípustnost žaloby na ochranu osobnosti při újmě na zdraví	37

4.3.1. Uplatnění odpovědnosti podle § 13 odst. 2 občanského zákoníku vedle odpovědnosti podle § 444 občanského zákoníku v judikatuře a odborné literatuře	37
4.3.2. Případy přípustnosti uplatnění odpovědnosti při způsobení újmy na zdraví podle § 13 občanského zákoníku.....	41
4.4. Vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 440/2001 Sb.	45
5. Ochrana osobnosti podle zák. č. 89/2012 Sb.	51
5.1. Úprava ochrany osobnosti v novém občanském zákoníku	52
5.2. Pojem škody a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku	56
5.3. Náhrada nemajetkové újmy podle nového občanského zákoníku.....	57
Závěr.....	61
Seznam zkratek	63
Seznam literatury a judikatury.....	64
Resumé.....	66
Damage to health as an intervention in the protection of personal rights under s. 11 and the following of the Civil Code.....	67
Klíčová slova.....	68

ÚVOD

Předmětem této diplomové práce na téma Újma na zdraví jako zásah do ochrany osobnosti podle § 11 an. OZ je postavení ochrany zdraví člověka v právním řádu České republiky a především jeho soukromoprávní ochrana zakotvená v občanském zákoníku. Předkládaná diplomová práce vychází z pramenů práva účinných k 1.8.2012, avšak vzhledem k tomu, že Parlament České republiky přijal nový občanský zákoník, který nabude účinnosti dne 1.1.2014, je cílem této práce rovněž uvedení změn v oblasti ochrany osobnosti, které nový občanský zákoník přináší, a jejich porovnání s v současnosti účinnou právní úpravou.

Předmětem první kapitoly této práce bude krátký teoretický exkurs do systematiky právních norem, na nichž je ochrana zdraví člověka v právním řádu České republiky založena. Nabídne stručný přehled hierarchického uspořádání právních norem v oblasti ochrany zdraví člověka, přičemž vzhledem k tématu práce bude věnována pozornost především právní úpravě soukromoprávní ochrany zdraví v rámci práva na ochranu osobnosti fyzické osoby.

Kapitola druhá se bude věnovat právní úpravě ochrany osobnosti v občanském zákoníku jako základním pramenu práva v oblasti újmy na zdraví, pokud jde o soukromoprávní oblast ochrany před jejím způsobením. Navazovat bude kapitola třetí, která bude věnována problematice případů, kdy sice újma na zdraví fyzické osobě vznikne, avšak ten, kdo jí způsobil, za ní nemůže být činěn odpovědným, tedy případům kdy nevzniká při způsobení újmy na zdraví odpovědnost za zásah do práva na ochranu osobnosti fyzické osoby.

V oblasti újmy na zdraví jako zásahu do práva na ochranu osobnosti fyzické osoby je třeba věnovat zvýšenou pozornost tomu, jaké nároky při vzniku takové újmy právní řád České republiky osobě, jejíž osobnostní práva byla újmou na zdraví dotčena, přiznává. Na tuto problematiku bude proto zaměřena kapitola čtvrtá této diplomové práce, která se bude zabývat vztahem pojmů škoda a nemajetková újma a v návaznosti na to názory právní teorie a soudní rozhodovací praxe v otázce shodnosti či odlišnosti nároků obsažených v § 13 občanského zákoníku a v § 444 občanského zákoníku.

Vzhledem k tomu, že od 1.1.2013 bude stávající občanský zákoník nahrazen občanským zákoníkem novým, publikovaným ve Sbírce zákonů jako zákon č. 89/2012 Sb., a dosavadní právní úprava bude již zanedlouho v podstatě úpravou historickou, bude kapitola pátá věnována právě nové úpravě ochrany osobnosti fyzické osoby a tomu, jak se zákonodárce vyrovnal se v současnosti často kritizovaným systémem poskytování náhrad za vzniklou nemajetkovou újmu způsobenou zásahem do zdraví člověka. Vzhledem k tomu, že nový občanský zákoník prozatím nenabyl účinnosti a není tedy ještě v praxi využíván, a proto prozatím neexistuje dostatečné množství pramenů a komentářů, z nichž by bylo možné čerpat informace o tom, jak je na jeho ustanovení a na jejich interpretaci nahlíženo právní teorií a především soudy, je hlavním pramenem, v jehož kontextu bude nová právní úprava popisována, důvodová zpráva, se kterou byl nový občanský zákoník předkládán Parlamentu České republiky ke schválení.

Cílem této diplomové práce je tedy shrnutí toho, jakým způsobem je právní teorií a praxí nahlíženo na současnou soukromoprávní úpravu práva na ochranu osobnosti fyzické osoby při způsobení újmy na zdraví, a s přihlédnutím k významu a hodnotě zdraví člověka především ke způsobům náhrady nemateriální újmy, která poškozením zdraví člověka vzniká.

1. OCHRANA LIDSKÉHO ZDRAVÍ V PRÁVNÍM ŘÁDU ČESKÉ REPUBLIKY

Právní řád České republiky poskytuje ochranu lidskému zdraví jako jednomu z nejvýznamnějších statků, jakým vedle života samotného zdraví člověka nepochybně je. Zdraví člověka je, jak bude dále uvedeno, chráněno jak v oblasti práva veřejného, tak soukromého. Ochrana zdraví člověka prostupuje většinou samostatných právních odvětví, některá se jí přitom dotýkají pouze okrajově, pro jiná je jedním ze stěžejních oblastí, které jsou normovány; dotýká se tak trestního práva, správního práva, práva životního prostředí, práva pracovního, práva občanského atd. Smyslem této kapitoly je proto uvést, v jakých pramenech práva s jakou právní silou lze spatřovat základy práva fyzické osoby na ochranu jejího zdraví, a které normy pak dále právo na ochranu zdraví rozvíjejí.

Právo na ochranu zdraví je především subjektivním přirozeným právem každého jedince. Je však rovněž nepochybné, že je i v zájmu celé společnosti, aby toto základní právo bylo vždy šetřeno a chráněno a nedocházelo v rozporu s právním řádem k takovým zásahům do práva na ochranu zdraví, které by neměly důsledky pouze v porušení onoho subjektivního práva konkrétního jedince, jehož zdraví bylo neoprávněným zásahem poškozeno, ale neblahé důsledky takového poškození zdraví by dopadaly na celou společnost. Proto mu zákonodárce věnuje pozornost jak v oblasti práva soukromého, tak i veřejného.

1.1 ÚSTAVNÍ ZÁKLADY OCHRANY ZDRAVÍ ČLOVĚKA

Samotný základ ochrany zdraví člověka se vzhledem ke svému významu nachází v normách, které mají nejvyšší právní sílu, tedy v normách ústavních. Na této nejvyšší úrovni, a to jak v Ústavě, tak zejména v Listině základních práv a svobod, jsou zakotveny základní premisy, které jsou vůdčí pro všechny ostatní normy nižší právní síly.

Samotná Ústava mimo jiné ve své Preambuli deklaruje, že Česká republika je demokratickým státem, který je budován v duchu nedotknutelných hodnot lidské důstojnosti a svobody, a dále, že je státem založeným na úctě k lidským právům a hlásí se k principům právního státu. Čl. 1 odst. 1 Ústavy stanoví, že Česká republika je svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana, čl. 4 Ústavy potom svěřuje základní práva a svobody pod ochranu soudní moci.

Těžištěm právní úpravy lidských práv a svobod, mezi které patří též právo na ochranu zdraví člověka, je však v Listině základních práv a svobod, která je v souladu s čl. 3 Ústavy součástí ústavního pořádku České republiky. Samotná Preambule Listiny základních práv a svobod obsahuje prohlášení, ze kterého plyne, že Česká republika je státem, který uznává neporušitelnost přirozených práv člověka. Čl. 1 Listiny stanoví, že lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i právech a základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné. Mezi všemi lidskými právy pak na čelním místě stojí právo člověka na život (čl. 6. Listiny), neboť ten je nejvyšší chráněnou hodnotou, a z hlediska systematického hned za ochranou života člověka následuje zakotvení nedotknutelnosti osoby a jejího soukromí (čl. 7 Listiny). Právo na ochranu zdraví fyzické osoby (jako z hlediska hierarchie významu jednotlivých lidských práv dalším nejvýznamnějším statkem uvedený) má svůj základ právě v ustanovení čl. 7 odst. 1 Listiny, který stanoví, že nedotknutelnost osoby a jejího soukromí je zaručena a omezena může jen v případech stanovených zákonem. Toto ustanovení je přitom základním pro ochranu tělesné a duševní integrity člověka, a je tedy v otázce ochrany osobnostních práv základem jejich ochrany, neboť většina osobnostních práv se skrývá pod nedotknutelností osoby a jejího soukromí. Jedná se o jakousi generální klauzuli zajišťující komplexní ochranu integrity člověka, která je dále a podrobněji v otázce jednotlivých dílčích práv plynoucích z práva na ochranu integrity člověka a na ochranu jeho osobnosti rozvedena v dalších ustanoveních Listiny, na která pak navazuje zákonná úprava. K ochraně osobnosti mají v Listině základních práv a svobod vztah čl. 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, ale i čl. 11, 12, 13, 14, 17, 31, 35.

S přihlédnutím k tématu této diplomové práce je pak třeba zvláštní pozornost věnovat právu na ochranu zdraví člověka, které je výslovně zakotveno v čl. 31 Listiny,

který stanoví, že každý má právo na ochranu zdraví, a dále, že občané mají na základě veřejného pojištění právo na bezplatnou zdravotní péči a na zdravotní pomůcky za podmínek, které stanoví zákon. Ochrana zdraví člověka se věnuje také čl. 29 Listiny, který přiznává právo na zvláštní ochranu zdraví při práci ženám, mladistvým a zdravotně postiženým.

1.2. MEZINÁRODNÍ SMLOUVY V OBLASTI OCHRANY LIDSKÉHO ZDRAVÍ

Ústava v čl. 10 stanoví, že vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva. Vzhledem k tomuto ustanovení je proto nezbytné v oblasti ochrany lidského zdraví věnovat náležitou pozornost též mezinárodním smlouvám, které splňují uvedené podmínky, neboť pokud by jim odporovala úprava obsažená v zákoně, pak bude třeba přednostně aplikovat ustanovení mezinárodní smlouvy.

Česká republika je smluvním státem celé řady mezinárodních smluv splňující podmínky čl. 10 Ústavy v oblasti ochrany zdraví, na tomto místě je tedy třeba uvést alespoň ty nejvýznamnější. Mezi takové smlouvy patří zejména Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod¹ (čl. 8) a Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny – Úmluva o biomedicině² a Dodatkový protokol o zákazu klonování lidských bytostí, jakož i Úmluva o právech dítěte, evropská sociální charta atd.

1.3. ZÁKONNÁ OCHRANA ZDRAVÍ ČLOVĚKA

Právo fyzických osob na ochranu jejich osobnosti je právem, které má primárně soukromoprávní charakter a jeho ochrana je tedy obsažena především v soukromoprávních předpisech. Důležitým doplňkem právní ochrany osobnosti fyzické osoby však tvoří rovněž správněprávní ochrana (§ 49 zák. č. 200/1992 Sb., o přestupcích), a zejména pak trestněprávní ochrana (konkrétně § 206 odst. 1, 2 TrZ

---

¹ Publikována ve Sbírce zákonů pod č. 209/1992 Sb.

² Publikována ve Sbírce mezinárodních smluv pod č. 96/2001 Sb.m.s.

sankcionující pomluvu). Uplatnění trestněprávní nebo správněprávní odpovědnosti nevyklučuje současné uplatnění právní ochrany osobnosti v oblasti práva soukromého³, avšak svou povahou je tato veřejnoprávní úprava, kterou jsou chráněna osobnosti práva fyzických osob, ve vztahu k ochraně soukromoprávní ochranou sekundární a doplňuje soukromoprávní ochranu osobnosti fyzické osoby tam, kde již tato není dostatečná. Ochrany osobnosti se tedy lze primárně domáhat v řízení civilním na základě soukromoprávních předpisů, veřejnoprávní ochrana spojená s řízením správním či trestním je na místě až tehdy, pokud zásah do práva fyzické osoby na ochranu její osobnosti je natolik intenzivní, že naplňuje skutkovou podstatu některého přestupku či trestného činu, nebo tam, kde veřejný zájem na ochraně zdraví převyšuje soukromý zájem konkrétního jedince. Pokud by tomu bylo naopak, byl by popřen soukromoprávní charakter práva na ochranu osobnosti fyzické osoby, protože by stát prostřednictvím svých orgánů nepřipustně zasahoval do soukromé sféry fyzické osoby bez ohledu na její svobodnu vůli. Význam veřejnoprávní ochrany osobnosti fyzické osoby však stoupá právě v oblasti lidského života a zdraví, neboť zásahy do práva člověka na život a ochranu jeho zdraví jsou zásahy do těch základních práv, která jsou právním řádem chráněna vzhledem k jejich významu především. S přihlédnutím k obecnému zájmu proto nestačí, že se proti takovému zásahu může bránit osoba, jejíž právo bylo ohroženo nebo porušeno, ale naopak je především žádoucí, aby k takovým zásahům v rozporu s právním řádem nedocházelo vůbec, a to i bez ohledu na vůli osoby, do jejíchž práv je zasahováno.

Vzhledem k tématu této diplomová práce však bude věnována pozornost oblasti soukromoprávní ochrany zdraví člověka. Základní úprava ochrany zdraví je přitom obsažena v zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a právě jí bude věnována největší pozornost.

---

³ Viz též Ústavní soud, IV. ÚS 315/01, [SR 8/2002 str. 51]

2. OCHRANA OSOBNOSTI PODLE ZÁK. Č. 60/1964 SB.

Jak již bylo uvedeno v úvodní kapitole, základy regulativních idejí, na nichž je založena soukromoprávní úprava ochrany osobnosti se nachází v Ústavě a Listině základních práv a svobod, a dále pak v mezinárodních smlouvách, které jsou součástí právního řádu České republiky. V souladu s úpravou obsaženou v těchto pramenech práva je proto nezbytné vykládat zákonnou úpravu, která z pramenů práva ústavní síly čerpá a osobnostní práva dále rozvíjí.

Ochrana osobnostních práv zakotvuje celá řada právních předpisů, její základ na zákonné úrovni se však nachází v občanském zákoníku jako základním kodexu práva soukromého.

2.1. VYMEZENÍ POJMU A ZÁKONNÁ ÚPRAVA OCHRANY OSOBNOSTI

Ochrana osobnosti fyzické osoby je jedním z významných institutů, jejichž úpravou se občanský zákoník zabývá. Význam ochrany osobnosti, je deklarován již v ustanovení § 1 odst. 1 občanského zákoníku, který stanoví, že úprava občanskoprávních vztahů přispívá k naplňování občanských práv a svobod, zejména ochrany osobnosti a nedotknutelnosti vlastnictví; v odstavci druhém je dále zakotveno, že občanský zákoník upravuje majetkové vztahy fyzických a právnických osob, majetkové vztahy mezi těmito osobami a státem, jakož i vztahy vyplývající z práva na ochranu osob, pokud tyto občanskoprávní vztahy neupravují jiné zákony. Ačkoliv je, jak vyplývá ze zařazení do úvodního ustanovení občanského zákoníku, ochrana osobnosti fyzické osoby jednou z ústředních oblastí, na kterou je právní úprava obsažená v občanském zákoníku soustředěna, není jí však věnováno příliš mnoho ustanovení. Systematicky je ochrana osobnosti v občanském zákoníku řazena v Části první Hlavě druhé Oddílu prvním, a to v § 11 až 16. Uvedená ustanovení zákona upravují obsah práva na ochranu osobnosti (§ 11), ochranu záznamů osobní povahy (§ 12), prostředky ochrany osobnosti (§ 13), posmrtnou ochranu osobnosti fyzické osoby (§ 15) a náhradu škody způsobené neoprávněným zásahem do ochrany osobnosti (§ 16).

Právo na ochranu osobnosti, přesněji všeobecné osobnostní právo fyzické osoby, upravuje občanský zákoník jako jednotné právo. Jeho funkcí je zabezpečit v občanskoprávní oblasti ochranu osobnosti fyzické osoby a její individuální integrity a ucelenosti jako nutnou podmínku její důstojné existence i jejího svobodného rozvoje.⁴ Toto jednotné všeobecné osobnostní právo v sobě zahrnuje celou řadu dílčích práv, která tvoří jeho obsah, avšak nelze je od sebe zcela oddělovat, protože jsou vzájemně provázána tím, že jako celek chrání jak tělesnou, tak i duševní integritu každé fyzické osoby, a jedno konkrétní právo tedy nelze zcela izolovat bez přihlídnutí k právům ostatním. Jednotlivá dílčí osobnostní práva, která jsou součástí komplexu práva na ochranu osobnosti fyzické osoby, a která jsou vyjmenována v ustanovení § 11 občanského zákoníku, pak představují ochranu hodnot, které jsou pro právo na ochranu osobnosti fyzické osoby nejtypičtější, nikoliv však jediné. Jejich výčet tedy není vyčerpávající a vzhledem k tomu, jak složitá je struktura právem takto chráněných zájmů fyzické osoby, nelze úplný výčet jednotlivých dílčích chráněných práv bezezbytku obsáhnout. Každý výčet jednotlivých dílčích práv spadajících pod jednotné právo na ochranu osobnosti fyzické osoby je tedy pouze částečný, neúplný a demonstrativní, a nelze vyloučit jeho další rozšíření.

2.2. SUBJEKTY OCHRANY OSOBNOSTI

Subjektem všeobecného osobnostního práva může být toliko fyzická osoba. Pouze u ní lze totiž v pravém slova smyslu hovořit o osobnosti.⁵ Právnícká osoba se tedy nemůže domáhat svých práv na ochranu názvu a na ochranu dobré pověsti, jako práv osobnostních dle § 11 občanského zákoníku, ale dle zvláštní úpravy obsažené v ustanovení § 19b občanského zákoníku.

Právo na ochranu osobnosti fyzické osoby je přitom právem, které náleží každé fyzické osobě, neboť jak plyne z čl. 3 Listiny základních práv a svobod, základní práva

---

⁴ Jiří Švestka, Jiří Spáčil, Marta Škárová, Milan Hulmák a kolektiv Občanský zákoník I, 2. vydání, Praha 2009, 134 s.

⁵ Jiří Švestka, Jiří Spáčil, Marta Škárová, Milan Hulmák a kolektiv Občanský zákoník I, 2. vydání, Praha 2009, 137 s.

a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení. Je přitom nepodstatné, v jakém rozsahu jsou tyto fyzické osoby způsobilé k právním úkonům, a z hlediska ochrany osobnosti tedy není rozdílu v tom, zda se jedná o ochranu dílčích práv osob s plnou způsobilostí k právním úkonům, osob zbavených způsobilostí k právním úkonům, či osob, jejichž způsobilost k právním úkonům je omezená. Otázka způsobilosti k právním úkonům vůbec, případně to, do jaké míry je fyzická osoba k právním úkonům způsobilá, má z hlediska práva na ochranu osobnosti fyzické osoby význam pouze co do posouzení toho, kdo má práva plynoucí z jejího porušení uplatňovat.⁶

K otázce toho, kdo je subjektem práva na ochranu osobnosti, je třeba též uvést, že právo na ochranu osobnosti fyzické osoby náleží též nasciturovi, avšak pouze podmíněně za předpokladu, že se dítě narodí živé.⁷

2.3. OBSAH PRÁVA NA OCHRANU OSOBNOSTI FYZICKÉ OSOBY

Obsah práva na ochranu osobnosti fyzické osoby je vymezen v ustanovení § 11 občanského zákoníku, které má povahu generální klauzule. Podle ustanovení § 11 občanského zákoníku má každá fyzická osoba právo na ochranu své osobnosti, zejména života a zdraví, občanské cti a lidské důstojnosti, jakož i soukromí, svého jména a projevů osobní povahy.

Výčet jednotlivých chráněných práv fyzické osoby obsažený v ustanovení § 11 občanského zákoníku je pouze demonstrativní, neboť jak již bylo uvedeno, právo na ochranu osobnosti fyzické osoby zajišťuje komplexní ochranu tělesné i duševní integrity každého jedince a podstatným způsobem rozvíjí ochranu základních lidských práv a

---

⁶ Ochrany osobnostních práv fyzické osoby, která není plně způsobilá k právním úkonům nebo je způsobilost k právním úkonům zcela zbavena, se nemůže domáhat přímo tato fyzická osoba, ale jejím jménem tak učiní její zákonný zástupce nebo opatrovník.

⁷ Způsobilost fyzické osoby mít práva a povinnosti vzniká narozením. Tuto způsobilost má i počaté dítě, narodí-li se živé. (§ 7 občanského zákoníku)

svobod zakotvených v Listině základních práv a svobod. Nelze proto taxativně vymezit uzavřený okruh dílčích práv, která jsou právem na ochranu osobnosti fyzické osoby chráněna. Ke shodnému závěru došel rovněž Nejvyšší soud České republiky, který ve svém rozhodnutí mimo jiné uvedl, že: *“Za osobnost lze považovat člověka jako jednotlivce, jako subjekt poznání, resp. poznávání, prožívání a jednání ve své společenské podstatě i individuálních zvláštnotech, jako nejmenší sociální jednotku i určitou psychofyzickou a sociálně psychickou strukturu. Z hlediska psychologie se osobnost může jevit jako historicky se krystalizující a vyvíjející se celek, systém duševních (ale nepochybně i duchovních) vlastností a tendencí jednotlivce, charakterových rysů, schopností, temperamentu, postojů, potřeb a zájmů, vzdělání, náboženského a kulturního zaměření, přičemž jedním z podstatných rysů osobnosti je vědomí. Osobnost se projevuje jako dynamický systém, jehož rysy se mění podle věkových stupňů, přičemž dosahují relativně větší stálosti v dospělosti. Psychologické vlastnosti osobnosti jsou zprostředkovány zvláštnotmi nervového systému, které však samy o sobě neurčují charakter, zájmy a sklony člověka. Ty se vytvářejí v procesu individuálního vývoje vlivem výchovy, výuky a společenského prostředí vůbec, přičemž aktivita subjektu "sebetvoření člověka" v průběhu vývoje roste. Podstatou osobnosti jsou její vztahy k vnímané skutečnosti, k druhým lidem, ke kulturně společenským hodnotám, k aktuálnímu stavu společensko - politického prostředí apod. Tyto vztahy se projevují ve styku s lidmi, v jednání a chování člověka, jeho kulturními výtvoři apod. Každá osobnost má obecné vlastnosti všelidské povahy, zároveň však odráží specifické historické podmínky své doby, národa, společenského zařazení, povolání a má své svérázné, neopakovatelné rysy. Je tak mimo jiné i produktem své doby a jejích podmínek, zároveň v té či oné míře svým podílem na tom produkuje tuto dobu a její podmínky utvářením a přetvářením svého okolí. Není možno opomenout ani takové složky osobnosti fyzické osoby, jako je úroveň jejího zdraví, zvláštnoti vyplývající z jejího individuálního vzhledu a stavby těla, příslušnosti k mužské nebo ženské populaci, konkrétní lidské rase, apod. Přes mnohost těchto jednotlivých složek osobnosti je však nutno osobnost fyzické osoby vždy vnímat v její ucelenosti a nedělitelnosti.*

Mnohočetnosti projevů jednotlivých stránek lidské osobnosti fyzické osoby odpovídá i myslitelně široké spektrum možných zásahů proti některé z těchto složek

osobnosti. Přesto však vždy bude zásahem dotčena přímo samotná osobnost fyzické osoby jako celek naznačených vlastností a charakteristik. Protože přitom jde o nejvlastnější, nejniternější a nejintimnější sféru lidské osoby, jejíž dotčení zvenčí je mnohdy dotčenou fyzickou osobou pociťováno se značně nepříznivou intenzitou, je proto věcí zákona této osobnostní sféře poskytovat příslušnou právní ochranu. Občanský zákoník proto právo na ochranu osobnosti fyzické osoby upravuje jako jednotné právo, jehož úkolem je v občanskoprávní oblasti zabezpečit respektování osobnosti fyzické osoby a její všestranný svobodný rozvoj. Jde o důležité rozvedení a konkretizaci článků 7, 8, 10, 11, 13 a 14 Listiny základních práv a svobod. Přitom v tomto jednotném rámci práva na ochranu osobnosti existují jednotlivá dílčí práva, která zabezpečují občanskoprávní ochranu jednotlivých hodnot (stránek) osobnosti fyzické osoby jako neoddělitelných součástí celkové fyzické a psychicko - morální integrity osobnosti. Výčet těchto jednotlivých práv tak, jak jsou uvedena v občanském zákoníku, je pak pouze demonstrativní.”⁸

Právo na ochranu osobnosti je tedy v občanském zákoníku koncipováno jako právo jednotné, jehož porušení může spočívat v porušení některého z práv, která jsou v jeho rámci chráněna a jejichž výčet není uzavřený. Taxativně vymezit, která práva jsou součástí práva na ochranu osobnosti fyzické osoby, přitom není možné ani zákonem, ani judikaturou či v literatuře, neboť jak konstatoval též Nejvyšší soud České republiky, je obtížné vymezit samotný pojem osobnosti člověka, když její struktura je závislá na celé řadě faktorů měnících se v důsledku působení nejrůznějších vlivů. Proto se též může snadno měnit i množina práv, která jsou spojena s ochranou všech jejích dílčích aspektů.

Jedním z prvořadých osobnostních aspektů každé fyzické osoby (srov. též zvolené pořadí v § 11 OZ), jejíž respektování a ochranu musí občanské právo zabezpečovat, je život, zdraví (včetně zdraví psychického) a tělo fyzické osoby neboli souhrnně tělesná integrita a nedotknutelnost fyzické osoby (srov. i čl. 6 a 7 odst. 1 Listiny; čl. 2 Evropské úmluvy, čl. 1 protokolu č. 6 Evropské úmluvy). Lidské tělo (jeho část, resp. jeho produkty jako např. krev) není věcí v právním smyslu, a to ani tehdy, je-

---

⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 7. 2000, sp. zn. 30 Cdo 2304/99

li tato část (produkt) těla od něj oddělena. Lidské tělo jako takové nesmí být zdrojem finančního prospěchu (Úmluva o biomedicině – čl. 21, § 26 odst. 10 ZPZ⁹, § 28 zák. č. 285/2002 Sb.; § 209 TrZ). Je-li fyzické osobě v průběhu zákroku odebrána jakákoliv část lidského těla, může se uchovat a použít pro účely jiné než ty, pro něž byla odebrána, pouze pokud byly splněny náležitosti poučení a souhlasu (čl. 22 Úmluvy o biomedicině, § 26 odst. 4 ZPZ, § 12 zák. č. 285/2002 Sb.). Je zakázán jakýkoliv zákrok, jehož cílem by bylo vytvořit lidskou bytost (srov. Dodatkový protokol k Úmluvě o biomedicině). Český právní řád nepřipouští zbavení života z milosrdenství (eutanazie); nepřipouští ani trest smrti (srov. čl. 6 odst. 1, 2 Listiny). Lidské tělo (netýká se vlasů, ochlupení, nehtů, které byly odloženy jako nepotřebné) je občanskoprávně chráněno jak během života fyzické osoby, tak po její smrti. Po smrti fyzické osoby vzniká ohledně mrtvého těla, resp. jeho jednotlivých částí a orgánů, zvláštní občanskoprávní problematika spojená zejména s rozvojem transplantací tělesných orgánů z mrtvých osob (ex mortuo) na živé osoby (srov. zákon č. 285/2002 Sb. ve spojení s § 15).¹⁰

Z uvedeného tedy plyne, že právo fyzické osoby na ochranu její osobnosti v oblasti života a zdraví fyzické osoby je nepochybně tím nejvýznamnějším dílčím osobnostním právem fyzické osoby, což plyne (jak již bylo uvedeno výše) jednak z charakteru hodnot, které jsou tímto právem chráněny, tedy charakteru života a zdraví člověka, které jsou uznávány jako ty nejzákladnější hodnoty, a též ze systematického umístění ochrany života a zdraví člověka na čelním místě mezi jednotlivými chráněnými hodnotami uvedenými v § 11 občanského zákoníku.

2.4. PROSTŘEDKY OCHRANY OSOBNOSTNÍCH PRÁV

Právo na ochranu osobnosti fyzické osoby je právem jednotným, které chrání celý komplex vztahů a hodnot, které tvoří osobnost člověka a k zásahu do toho práva na ochranu osobnosti fyzické osoby dochází zásahem do některého (či více) dílčích práv,

---

⁹ Zák. č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, byl nahrazen zákonem č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰ Marta Knappová, Jiří Švestka, Jan Dvořák a kolektiv, Občanské právo hmotné I, 4. vydání, Praha 2005, 236 s. – 237 s.

kteřá jsou prostřednictvím práva na ochranu osobnosti fyzické osoby chráněna. Jak již bylo uvedeno výše, je nepochybné, že odpovědnost za zásah do dílčích práv chráněných v rámci práva na ochranu osobnosti fyzické osoby není pouze občanskoprávní, ale sankční mechanismy postihující takový neoprávněný zásah se nacházejí též v rovině trestněprávní a správněprávní (především v oblasti přestupkového práva a právní úpravy správních deliktů), avšak těžiště práva na ochranu osobnosti fyzické osoby zůstává v rovině soukromoprávní.

Soukromoprávní prostředky ochrany osobnosti fyzické osoby jsou dvojího druhu, a to jednak specifické, obsažené v ustanovení § 13 občanského zákoníku, a jednak obecné, obsažené v ustanovení § 16 občanského zákoníku, které stanoví, že kdo neoprávněným zásahem po práva na ochranu osobnosti způsobí škodu, odpovídá za ni podle ustanovení občanského zákoníku o odpovědnosti za škodu.¹¹

Ustanovení § 13 odst. 1 občanského zákoníku stanoví, že fyzická osoba má právo se zejména domáhat, aby bylo upuštěno od neoprávněných zásahů do práva na ochranu její osobnosti, aby byly odstraněny následky těchto následků a aby jí bylo dáno přiměřené zadostiučinění. Odstavec 2 tohoto ustanovení pak stanoví, že pokud by se nejevilo postačujícím zadostiučinění podle odstavce 1 zejména proto, že byla ve značné míře snížena důstojnost fyzické osoby nebo její vážnost ve společnosti, má fyzická osoba též právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích, přičemž její výši určí soud s přihlédnutím k závažnosti vzniklé újmy a okolnostem, za nichž k porušení práva došlo. Z dikce uvedených ustanovení zákona plyne, že na prvním místě má osoba, do jejíž práv bylo zasazeno, právo na to, aby od takového zásahu porušujícího osobnostní právo by upuštěno, tedy aby již zásah nadále netrval; pokud však upuštěním od neoprávněného zásahu nedošlo bez dalšího k obnovení poklidného předešlého stavu, může se osoba, do jejíž práv bylo neoprávněně zasazeno domáhat též toho, aby odstraněny následky neoprávněného zásahu. V obecné rovině zákon tedy dává jasně přednost tomu, aby byl poklidný stav, ve kterém nejsou osobnostní práva fyzické osoby dotčena, obnoven, případně odstraněny škodlivé následky takového stavu. Jestliže je

---

¹¹ K tomu též Marta Knappová, Jiří Švestka, Jan Dvořák a kolektiv, Občanské právo hmotné I, 4. vydání, Praha 2005, 239 s.

však vzhledem k povaze práva, do něhož bylo zasaženo, či vzhledem k povaze statku, který je takovým právem chráněn, tato obnova předešlého stavu buď přímo nemožná, či neúčelná a nedostatečná, předpokládá zákon právo osoby, do jejichž práv bylo zasaženo, na přiměřené zadostiučinění, a to primárně zadostiučinění jiné než v penězích. Teprve tehdy, když se taková nefinanční satisfakce s ohledem na charakter zásahu do chráněných hodnot nejeví rovněž jako dostačující, má fyzická osoba právo na náhradu nemajetkové újmy též v penězích. K tomu, aby bylo soudem přiznáno přiměřené zadostiučinění v penězích, tedy není dostačující to, že poškozenému vznikla újma, kterou je třeba odčinit, ale tato újma musí dosahovat určité úrovně intenzity, kdy už nestačí pouhá satisfakce nefinančního charakteru. Nadto pak musí jít o takovou újmu, která ve značné míře snižuje důstojnost fyzické osoby nebo její vážnost ve společnosti, přičemž dlužno podotknout, že za užití gramatického výkladu lze dojít k závěru, že se jedná o pouze o demonstrativní výčet osobnostních sfér člověka, které mohou být újmou zasaženy, aby byly splněny podmínky pro přiznání přiměřeného zadostiučinění v penězích. Je však třeba zdůraznit, že musí jít vždy o takovou nemajetkovou újmu zasahující některou jinou hodnotu osobnosti fyzické osoby, kterou tato osoba vzhledem k intenzitě, k trvání, zejména k široce veřejnému ohlasu nepříznivého následku ve společnosti (v rodině, v bydlišti, na pracovišti, v podnikání, v politickém či jiném veřejném životě atd.) pociťuje a prožívá – objektivně posuzováno – jako újmu ve značné míře. Nejsou proto v tomto směru rozhodující pouhé subjektivní pocity dotčené fyzické osoby. Újmu ve značné míře závažnou by proto musela pociťovat i každá jiná fyzická osoba nacházející se v postavení a na místě přímo postižené fyzické osoby.¹²

V případě újmy na zdraví jako zásahu do ochrany osobnosti fyzické osoby připadá v úvahu teoreticky uplatnění všech výše uvedených nároků z titulu porušení práva na ochranu osobnosti fyzické osoby. Vzhledem k tomu, že se však jedná o zásah mnohdy trvalého charakteru, připadá zde v úvahu především poskytnutí zadostiučinění, a to zpravidla zadostiučinění v penězích. Tomu, jaká jsou zvláštní specifika poskytování

---

¹² Jiří Švestka, Jiří Spáčil, Marta Škárová, Milan Hulmák a kolektiv Občanský zákoník I, 2. vydání, Praha 2009, 199 s.

zadostiučinění za způsobenou újmu na zdraví, bude proto v dalších kapitolách této práce věnována zvýšená pozornost.

3. PŘÍPUSTNOST ZÁSAHU DO INTEGRITY ČLOVĚKA

Dříve, než se začnu věnovat již avizovaným specifickým v oblasti poskytování náhrad za způsobení újmy na zdraví, je nejprve třeba uvést, že nikoliv každá újma na zdraví, ke které došlo, zakládá odpovědnost za zásah do práva na ochranu osobnosti fyzické osoby. V některých případech totiž sice může dojít k újmě na zdraví, avšak nikoho nelze volat k odpovědnosti za její způsobení.

Újma na zdraví je svým charakterem především zásahem do tělesné integrity, tedy tělesné schránky člověka, v důsledku takového zásahu však může dojít též k zasažení duševní integrity jedince. Úplný výčet všech nejrůznějších zásahů není snad ani možno podat. Spadají sem především zdravotnické zákroky. Dále se jedná o zásahy v oblasti výzkumné činnosti, čímž nejsou míněny pouze experimenty související s medicínou, jako je testování léků, ale též experimenty týkající se chování a odolnosti člověka například v kosmonautice či v průmyslu. Patří sem zákroky kosmetické chirurgie a zásahy do tělesné integrity související s módou (tetování, piercing, opalování v soláriu). Patří sem ovšem i vystavení organismu nepříznivým „útokům“ v rámci sportu (bojové sporty, box, ale též hokej nebo fotbal) nebo v rámci jiných aktivit (např. sadomasochistické praktiky, oblíbený to předmět zahraniční trestněprávní judikatury). Konečně sem spadají kriminální útoky proti životu a zdraví.¹³

3.1. ODPOVĚDNOST ZA ZÁSAH DO PRÁVA NA OCHRANU OSOBNOSTI

Odpovědnost za zásah do práva na ochranu osobnosti fyzické osoby nevzniká bez dalšího tím, že je takové právo fyzické osoby porušeno. Občanskoprávní odpovědnost (sankce) za neoprávněný zásah do práva na ochranu osobnosti podle § 13 předpokládá splnění těchto podmínek:

---

¹³ CÍSAŘOVÁ, Dagmar a Olga SOVOVÁ. *Trestní právo a zdravotnictví*. 2., upr. a rozš. vyd. Praha: Orac, 2004, 45 s.

- a) neoprávněný zásah do chráněného všeobecného osobnostního práva fyzické osoby, který je objektivně způsobilý porušit či jen ohrozit osobnost fyzické osoby,
- b) újma na osobnosti fyzické osoby (nemajetková újma) v její osobní fyzické a psychicko-morálně-sociální integritě; v určitých případech musí tato újma spočívat ve snížení důstojnosti nebo vážnosti fyzické osoby ve značné míře,
- c) příčinná souvislost mezi a) a b), tj. jestliže neoprávněný zásah újmu skutečně bezprostředně vyvolal.

Nenaplněním jakékoliv z těchto podmínek se vylučuje možnost vzniku odpovědnosti (sankce) podle § 13.¹⁴ K tomu je třeba též podotknout, že další podmínkou pro to, aby sankce v případě porušení osobnostních práv mohla nastoupit, musí být fyzická osoba, které újma vznikla, odlišná od subjektu, který újmu způsobil.

Jestliže dojde k takovému zásahu do chráněných všeobecných osobnostních práv fyzické osoby, u kterého jsou naplněny tyto tři základní podmínky, dochází ke vzniku odpovědnosti za vzniklou újmu, neboť koncepce odpovědnosti za zásah do osobnostních práv dle § 13 občanského zákoníku je založena na principu objektivním. Zavinění tedy dle literatury a též dle ustálené judikatury soudů není podmínkou vzniku odpovědnosti za újmu na osobnostních právech fyzické osoby.¹⁵

K oblasti zdravotnického práva je pak třeba k uvedeným podmínkám pro vznik odpovědnosti podotknout, že při poskytování zdravotní péče se neoprávněným (nezákonným) mimo jiné takový zásah, který je tzv. „non lege artis“, tedy není

---

¹⁴ Jiří Švestka, Jiří Spáčil, Marta Škárová, Milan Hulmák a kolektiv Občanský zákoník I, 2. vydání, Praha 2009, 185 s.

pozn.: K tomu, kdy zásah do chráněného všeobecného osobnostního práva není neoprávnění viz bod 3.2. této diplomové práce.

¹⁵ Viz např. Nejvyšší soud, 30 Cdo 179/2004, [SR 2/2005 str. 59]

v souladu s posledními poznatky lékařské vědy.¹⁶ Úmluva o biomedicině v čl. 4 stanoví, že „*Jakýkoliv zákrok v oblasti péče o zdraví, včetně vědeckého výzkumu, je nutno provádět v souladu s příslušnými profesními povinnostmi a standardy.*“

3.2. KDY NEVZNIKÁ ODPOVĚDNOST ZA ZPŮSOBENOU ÚJMU NA ZDRAVÍ?

Těžištěm nedotknutelnosti osoby a jejího soukromí a ochrany před neoprávněným zasahováním do soukromé sféry člověka je na ústavní úrovni Listina základních práv a svobod, která rovněž stanoví základní limity toho, kdy lze do jí chráněných práv zasáhnout, aniž by takový zásah byl v rozporu s právním řádem, a to pouze tehdy, připouští-li takový zásah zákon. Právem na ochranu osobnosti fyzické osoby jsou tedy chráněna její osobnostní práva pouze proti zásahům nezákonným, tedy těm, které jsou v rozporu s právním řádem. O neoprávněný zásah do práva na ochranu osobnosti fyzické osoby se nejedná tehdy, dala-li tato fyzická osoba (v případě, kdy není plně způsobilá k právním úkonům, pak její zákonný zástupce) souhlas s takovým zásahem. Pokud tedy fyzická osoba projeví souhlas se zásahem do svých práv, nejedná osoba, která zásah způsobí v rozporu s právním řádem. Pro udělení takového souhlasu je však nezbytné, aby se jednalo o takové právo, s nímž může osoba dávající souhlas skutečně disponovat, tedy pouze tehdy, pokud jí udělený souhlas neodporuje svým obsahem nebo účelem zákona nebo jej neobchází či se přičí dobrým mravům.¹⁷

---

¹⁶ „Jednáním *lege artis* je označován způsob léčení, prevence a diagnostiky, který je v souladu s nejvyšším stupněm vědeckého poznání a praxe. Doslovně to v překladu znamená „zákonným způsobem“, nejde však o žádný zákon, který by určoval, jak má být při léčbě postupováno. V našich podmínkách je aplikace nejlepšího možného postupu ohraničena ekonomickými možnostmi jak konkrétního zdravotnického zařízení, tak celým systémem financování zdravotní péče ... Výše jsme uvedli, že využití nových a neobvyklých metod v medicíně naráží i na ekonomické bariéry. Z toho důvodu jsou přijímány **tzv. medicínské standardy**, kterými se rozumí obecným závazným předpisem stanovený postup léčby určitého onemocnění.“ (CÍSAŘOVÁ, Dagmar a Olga SOVOVÁ. *Trestní právo a zdravotnictví*. 2., upr. a rozš. vyd. Praha: Orac, 2004, 21 s.)

¹⁷ Ustanovení § 39 občanského zákoníku stanoví, že neplatný je právní úkon, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází anebo se přičí dobrým mravům. Souhlas udělený poškozenou osobou by byl tedy neplatný, a to absolutně, neboť existují určité hodnoty, jejichž ochrana je v celospolečenském zájmu, ačkoliv se bezprostředně dotýkají určité osoby, a v takovém případě pak nelze

V oblasti zásahů do integrity člověka při poskytování zdravotní péče má zásadní význam institut tzv. informovaného souhlasu, který musí pacient poskytovateli lékařské péče udělit. Aby mohl pacient takový souhlas udělit, je nezbytné, aby zároveň mohl posoudit, s jakým zásahem dává souhlas, a musí se mu tedy dostat přiměřeného poučení, které pro něj bude srozumitelné. Pouhý prostý souhlas pacienta bez vědomosti o povaze zákroku (a z něj plynoucího zásahu) přitom není dostatečný, a pokud by pacient nebyl řádně poučen o povaze zásahu, jeho důsledcích a rizicích, nebyl by takový souhlas udělen platně a poskytovatel zdravotních služeb by nebyl zbaven odpovědnosti za takový zásah.

Zákon pak předvídá též okolnosti, za kterých bude způsobena újma na osobnostních právech fyzické osoby bez jejího předchozího souhlasu, přesto však subjekt, který újmu způsobil, nebude za ní odpovědný.¹⁸ Jedná se o případy, kdy zákon výslovně takový zásah připouští, krajní nouzi, nutnou obranu či plnění zákonem uložené právní povinnosti, kdy převyšuje zájem na ochraně jiných práv, než jsou práva toho, komu byla újma způsobena, neboť v daném případě převažuje zájem veřejný nad individuálními zájmy jedince, do jehož práv bylo zasaženo.

---

platně udělit souhlas k zásahu do takových práv. Z uvedeného důvodu proto nelze platně např. udělit souhlas se způsobením vážné újmy na zdraví v podobě například amputace končetiny, když tato není zdravotně indikována, ačkoliv s tím pacient udělí souhlas, či je neplatný takový úkon, kterým by dal pacient souhlas ke svému usmrcení. Pokud by lékař postupoval v souladu s tímto absolutně neplatným svolením, dopustil by se tím tedy protiprávního zásahu do práva poškozeného, ačkoliv ten s tím vyslovil souhlas, a ponese za takový zásah odpovědnost.

¹⁸ Viz např. Nejvyšší soud, 30 Cdo 5352/2008, [C 7364]

4. VZTAH PRÁVA NA OCHRANU OSOBNOSTI A PRÁVA NA NÁHRADU ŠKODY

Účinný občanský zákoník důsledně nerozlišuje pojem imateriální újmy, tedy újmy takové, který je způsobena na jiných právech, než jsou práva majetková, a újmu na majetkových právech (škodu). Pojem škoda je v zákoně častokrát používán i na místě, kde žádné majetkové právo porušeno nebylo, z čehož plyne celá řada otázek dotýkajících se shodnosti či odlišnosti pojmů imateriální újma a škoda, se kterými se následně musí vyrovnávat soudní praxe a je rovněž předmětem teoretických diskusí. Tato kapitola proto porovnává oba uvedené instituty a zabývá se posouzením jejich vzájemného vztahu a s ohledem na téma této diplomové práce především otázkou současného uplatňování nároků podle ustanovení § 13 občanského zákoníku a podle § 444 občanského zákoníku.

4.1. OBECNĚ K POJMŮM IMATERIÁLNÍ ÚJMY A ŠKODY

Jak vyplývá z toho, co bylo uvedeno v kapitole druhé této práce, zákon předvídá, že zásahem do práva na ochranu osobnosti fyzické osoby může vzniknout zaprvé imateriální újma, která svým charakterem není újmu v majetkové sféře poškozeného, jeho majetek nebyl nijak zmenšen, nepřišel o žádný očekávaný majetkový prospěch, byla však dotčena jeho osobnostní práva a je namístě, aby taková újma byla odčiněna. Za takovou újmu má být osobě, do jejichž práv bylo zasaženo, poskytnuta satisfakce za určitých okolností též v penězích v souladu s ustanovením § 13 odst. 2 občanského zákoníku. Zadruhé pak může fyzické osobě zásahem do jejích osobnostních práv vzniknout škoda, za níž má být poskytnuta relativní reparace dle úpravy náhrady škody obsažené v občanském zákoníku. Z praktického hlediska dochází v otázce rozlišování nemajetkové újmy a škody k interpretačním obtížím, neboť občanský zákoník pojem nemajetková újma ani pojem škoda nikterak přímo nedefinuje, ale pouze se omezuje v ustanovení § 442 odst. 1 občanského zákoníku na konstatování, že se hradí skutečná škoda a to, co poškozenému ušlo (ušlý zisk), aniž by tyto pojmy blíže vykládal. Obsah obou těchto pojmů a jejich vzájemný vztah je proto nutné dovozovat a za pomoci právní argumentace pak vytvořit v teorii a soudní praxi obecně přijatelné definice. Komentář

k občanskému zákoníku uvádí, že jako škoda se chápe újma, která nastala (projevuje se) v majetkové sféře poškozeného a je objektivně vyjádřitelná všeobecným ekvivalentem, tj. penězi. Náhrada škody, má-li plnit funkci reparační (restituční), má tedy zajistit poškozenému plnou kompenzaci způsobené újmy, nikoliv však více.¹⁹

V souvislosti s uvedeným je třeba poukázat i na pojmovou rozdílnost nároků plynoucích ze vzniku imateriální újmy a ze vzniku škody. Jak bylo uvedeno, náhrada škody má funkci reparační (restituční) a jejím smyslem tedy je, že majetková práva poškozeného, která byla neoprávněně narušena (v důsledku čehož vznikla škoda), budou opětovně zaplacením určitého finančního obnosu označovaného jako náhrada škody (případně poskytnutím toho, o co by se majetek poškozeného rozrostl, kdyby nedošlo k protiprávnímu zásahu do jeho práv), opět obnovena. Bude tedy obnoven předchozí poklidný stav majetkových práv poškozeného, jako by k zásahu do jeho majetkových práv vůbec nikdy nedošlo. Z hlediska teoretického je dle mého názoru možné chápat v případě újmy na osobnostních právech nárok na to, aby byly odstraněny následky neoprávněného zásahu, jako obdobu náhrady škody majetkové, v tom smyslu, že bude poskytnuto určité plnění, kterým bude zcela „zahlazena“ vzniklá újma, a ten, komu byla způsobena, již ji nadále nebude pociťovat. V případě náhrady imateriální újmy dochází teorie však ke shodě, že oproti náhradě majetkové újmy (škody), má tato náhrada funkci satisfakční. Jejím smyslem totiž není obnovení předešlého stavu, tedy stavu, kdy osobnostní práva dotčené osoby nebyla žádným způsobem narušena, protože vzhledem k povaze těchto práv to není ani možné. Náhrada nemajetkové újmy má být určitým zadostiučiněním za vzniklou újmu, ačkoliv jí nemůže bezezbytku nahradit. Je totiž namístě, aby se na straně jedné osobě, která byla dotčena na svých právech, dostalo přiměřeného zadostiučinění – ačkoliv tak újma na jejích osobnostních právech nebude zcela zhojena – a zároveň, aby na straně druhé byla osoba, která újmu způsobila, volána k odpovědnosti za tuto újmu.

---

¹⁹ Jiří Švestka, Jiří Spáčil, Marta Škárová, Milan Hulmák a kolektiv Občanský zákoník I, 2. vydání, Praha 2009, 1282 s. – 1283 s.

Dlužno též podotknout, že dle v současné době účinné úpravy se škoda nahrazuje primárně v penězích a pouze tedy, když jsou kumulativně splněny podmínky, že poškozený požádá o naturální restituci (tedy navrácení v předešlý stav) a tato je účelná, neuplatní se restituce finanční. Oproti tomu v případě imateriální újmy má přednost satisfakce jiná nežli finanční, protože ta beztak obvykle vzhledem k charakteru újmy na imateriálních statcích, které jsou složkami osobnosti fyzické osoby, není jednoznačně určitelná a vyčíslitelná, jako je tomu u újmy majetkové (ačkoliv i v případě náhrady škody bývá někdy její vyčíslení obtížné). Rovněž je pak třeba podotknout, že v některých případech se může jako vhodnější a efektivnější jevit satisfakce jiná, než satisfakce finanční, např. omluva nebo prosté konstatování toho, že došlo k protiprávnímu zásahu do práva na ochranu osobnosti fyzické osoby.

Ačkoliv odborná literatura o pojmu náhrady škody uvádí, že omezení náhrady škody jen na náhradu majetkové újmy nemůže být v mnoha případech dostačující, a proto se poskytuje v některých případech i tzv. materiální satisfakce (peněžitě zadostiučinění) – typicky v případech vytrpěné bolesti a ztížení společenského uplatnění a nyní i za usmrcení osoby blízké, domnívám se, že takováto úvaha je de lege lata odpovídající zákonným ustanovením, nicméně z hlediska teoretického nemůže obstát. Pojmově totiž nelze dle účinné právní úpravy směřovat škodu a nemateriální újmu (kterou bolest a ztížení společenského uplatnění, případně usmrcení osoby blízké, nepochybně je), neboť škoda a nemajetková újma jsou samostatné právní instituty, a to navzdory tomu, že zákonodárce v ustanovení § 444 odst. 1 a odst. 3 občanského zákoníku systematicky zařadil odškodnění bolesti poškozeného a ztížení jeho společenského uplatnění, jakož i škodu způsobenou usmrcením osoby blízké, mezi ustanovení o náhradě škody. Uvedená úvaha o tom, že materiální satisfakce je zvláštním druhem náhrady škody, přitom není jednoznačně přijímána ani právní teorií a soudní praxí.

To, jakého charakteru jsou nároky spojené se vznikem újmy na zdraví, je tedy předmětem teoretických sporů, protože uvedená otázka toho, zda se lze v rámci náhrady škody poskytovat též jako její zvláštní druh materiální satisfakci, či zda se jedná o satisfakci za nemateriální újmu, kterou nelze směřovat s pojmem škody (jako majetkové újmy), má významné důsledky z hlediska praktického, jak ostatně bude uvedeno dále.

Vyvstává zde totiž otázka, zda v případě újmy na zdraví dochází ke vzniku nároku z titulu práva na ochranu osobnosti fyzické osoby a zároveň z titulu práva na náhradu škody na zdraví, či se jedná o shodný nárok.²⁰

4.2. NÁHRADA ŠKODY A NÁHRADA NEMAJETKOVÉ ÚJMY PŘI ÚJMĚ NA ZDRAVÍ

Naznačené rozlišení imateriální újmy způsobené zásahem do zdraví fyzické osoby a škody způsobené zásahem do zdraví fyzické osoby, resp. vztah těchto dvou pojmů, má zásadní praktické důsledky pro soudní praxi. Žalobci, tedy ti, jimž vznikla újma na zdraví, uplatňují před civilními soudy v jednom samostatném řízení před okresním soudem nárok na náhradu nemajetkové újmy z titulu náhrady škody na zdraví dle ustanovení § 444 odst. 1 občanského zákoníku a zároveň ve druhém samostatném řízení před krajským soudem nárok na náhradu nemateriální újmy z titulu práva na ochranu osobnosti fyzické osoby v souladu s § 13 občanského zákoníku. Tento jev je přitom nežádoucí v mnoha ohledech a vzbuzuje značné teoretické rozpory; je však nezbytné se s ním v praxi vypořádat.

V první řadě je nutno zabývat se jako procesní podmínkou v naznačených řízeních tím, zda nedochází k porušení jednoho ze základních principů soudního řízení, totiž principu non bis in idem, tedy zda není ve skutečnosti rozhodováno o tomtéž nároku ve dvou různých soudních řízeních. Z hlediska procesního pak s touto otázkou souvisí též posouzení toho, zda není dána překážka litispendence (tedy zda už řízení o témže nároku založeném na totožném skutku neprobíhá mezi stejnými stranami) nebo rei iudicatae (tedy zda už v téže věci nebylo jednou pravomocně rozhodnuto).

Naznačenou otázkou se zabýval Nejvyšší soud České republiky a rozhodovací praxi soudů zásadně ovlivnil svým Usnesením ze dne 28.6.2007, sp.zn. 154/2007. V tomto rozhodnutí Nejvyšší soud České republiky uvádí, že: „Ke vzniku občanskoprávních sankcí za nemajetkovou újmu způsobenou zásahem do osobnosti

---

²⁰ K tomu též Michal Ryška: Náhrada škody na zdraví a ochrana osobnosti, [Právní rozhledy 16/2009, s. 591] a Ústavní soud, Pl. ÚS 16/04, [98/2005 USn.]

fyzické osoby (předpokládaných § 13 ObčZ) musí být jako předpoklad odpovědnosti splněna podmínka existence zásahu objektivně způsobilého vyvolat nemajetkovou újmu spočívající buď v porušení nebo jen v ohrožení osobnosti fyzické osoby v její fyzické a morální integritě, tento zásah musí být neoprávněný (protiprávní) a musí zde být příčinná souvislost mezi tímto zásahem a neoprávněností (protiprávností) takového zásahu. Občanskoprávní ochrana osobnosti fyzické osoby vycházející z uvedené úpravy se uplatní u těch zásahů do osobnosti osoby chráněné všeobecným osobnostním právem, které lze kvalifikovat jako neoprávněné (protiprávní). Neoprávněným zásahem je zásah do osobnosti fyzické osoby, který je v rozporu s objektivním právem, tj. s právním řádem, přičemž, jak již bylo naznačeno, dotčena tak může být jakákoliv z chráněných složek osobnosti fyzické osoby. Právo na ochranu zdraví je pak bez jakékoliv pochybnosti pro každého jedním z nejvýznamnějších, neboť má bezprostřední dopad na kvalitu existence fyzické osoby, resp. na její existenci vůbec. Lze proto uzavřít, že dovolatelka se mylí, pokud dovozuje (příp. spíše dovozuje účelově), že uplatnění nároků z titulu práva na ochranu osobnosti supljuje resp. doplňuje a rozšiřuje rozsah náhrady škody podle § 442 a násl. ObčZ (resp. § 420 a násl. ObčZ), neboť se jedná o zcela svébytné a samostatné nároky podmíněné rozrůzněnou sférou ochrany, kterou poskytuje občanský zákoník.“²¹ Nejvyšší soud České republiky tedy vyjádřil své přesvědčení, že nárok z titulu práva na ochranu o osobnosti a nárok z titulu náhrady škody na zdraví nejsou totožné nároky, ale jedná se naopak o dva zcela odlišné nároky plynoucí z porušení dvou různých práv fyzické osoby, neboť právo na ochranu osobnosti fyzické osoby je právem komplexním a svébytným, nikoliv pouhým rozšířením práva na náhradu škody na zdraví.²²

---

²¹ Nejvyšší soud, 30 Cdo 154/2007, [PR 23/2007 str. 870]

²² Pro úplnost je třeba podotknout, že uvedené usnesení Nejvyššího soudu České republiky bylo vyhlášeno v době, kdy dle ustálené judikatury Nejvyššího soudu České republiky (viz např. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25.9.2003, sp. zn. 30 Cdo 1542/2003), platilo, že právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích podle § 13 odst. 2 ObčZ se nepromlčuje, což bylo – mimo jiné – považováno za jeden ze znaků odlišujících právo na ochranu osobnosti fyzické osoby a právo na náhradu škody na zdraví, které se promlčuje v obecné tříleté promlčecí lhůtě. Uvedená koncepce, podle které se právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích podle § 13 odst. 2 ObčZ se nepromlčuje, byla prolomena až Rozsudkem Nejvyššího soudu České republiky ze dne 12. 11. 2008, sp. zn. 31 Cdo 3161/2008, ve

Uvedené rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky však není sdíleno bez jakýchkoliv pochybností ani judikaturou soudů, ani odbornou literaturou. Část odborné veřejnosti má totiž za to, že takové posouzení nerespektuje již naznačené vymezení nemateriální újmy na zdraví člověka, ale vytváří koncepci samostatného nároku na náhradu nemateriální újmy podle § 444 odst. 1 občanského zákoníku odlišnou od té podle § 13 odst. 2 občanského zákoníku, ačkoliv se jedná o dvojí náhradu téhož.²³

Uvedený názor, tedy že imateriální újma a škoda jsou odlišné pojmy, přitom našel svůj odraz též v rozhodovací praxi soudů obecných a též Ústavního soudu. Uvedený názor Nejvyššího soudu České republiky je proto přinejmenším diskutabilní, a jak bude uvedeno dále, dnes již zřejmě překonaný. K tomu, že v případě práva na odškodnění bolesti poškozeného a ztížení jeho společenského uplatnění, jakož i náhrady za škodu způsobenou usmrcením osoby blízké, se jedná o náhrady za imateriální újmu, se vyjádřil Ústavní soud České republiky, a to v nálezu pléna Ústavního soudu, sp.zn. Pl. ÚS 16/04. Ústavní soud sice v tomto konkrétním případě posuzoval, zda lze za použití interpretačních pravidel vyložit ustanovení občanského zákoníku vymezující náhradu škody tak, že by bylo možné pod náhradu škody dle ustanovení § 442 odst. 1 občanského zákoníku podřadit i právo na náhradu imateriální škody spočívající ve ztrátě blízké osoby,²⁴ avšak i ztráta osoby blízké má stejný charakter imateriální újmy jako bolesti poškozeného a ztížení jeho společenského uplatnění. Ústavní soud České republiky se v uvedeném nálezu podrobně zabýval charakterem škody, a to i z pohledu historických právních úprav, a došel k závěru, že újmu způsobenou úmrtím blízké osoby nelze považovat za skutečnou škodu (pro úplnost je třeba podotknout, že se nejedná ani ušlý zisk), avšak též konstatoval s odkazem na nález Ústavního soudu ze

---

kterém Nejvyšší soud České republiky, že právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích podle § 13 odst. 2 občanského zákoníku je právem majetkové povahy, které se promlčuje v obecné promlčecí době.

²³ Podrobněji též viz Michal Ryška: Náhrada škody na zdraví a ochrana osobnosti, [Právní rozhledy 16/2009, s. 591]

²⁴ V době podání ústavní stížnosti, na jejímž základě Ústavní soud České republiky rozhodoval, ještě občanský zákoník neobsahoval úpravu § 444 odst. 3, která řeší jednorázové odškodnění pozůstalých v případě ztráty blízké osoby.

dne 1.3.2000, sp.zn. II. ÚS 517/99, že takovou újmu lze za určitých okolností posuzovat jako nemateriální újmu spočívající v zásahu do osobnostních práv a lze se tedy domáhat finanční satisfakce s ohledem na právo na ochranu osobnosti fyzické osoby. Ústavní soud dále konstatoval, že se z hlediska legislativní úpravy účinné ke dni podání stížnosti jednalo o jiné právo, než je právo na náhradu škody.²⁵

Dlužno podotknout, že uvedené závěry nálezu pléna Ústavního soudu nebyly bezvýhradně sdíleny všemi soudci Ústavního soudu, a proto byla k citovanému nálezu připojena též odlišná stanoviska soudců JUDr. Stanislava Balíka a JUDr. Miloslava Výborného a též odlišné stanovisko soudkyně JUDr. Elišky Wagnerové. JUDr. Balík a JUDr. Výborný ve svém odlišném stanovisku uvedli, že dle jejich právního názoru není skutečnou škodou pouze materiální újma, a to právě vzhledem k tomu, že občanský zákoník neobsahuje definici skutečné škody a není tedy vyloučeno, že lze pod tento pojem podřadit též újmu nemateriální, a dále odkázali na to, že tutéž úvahu měl na mysli též zákonodárce, když v novele občanského zákoníku, kterou byl do § 444 občanského zákoníku včleněn odstavec třetí, umožnil jednorázově jako škodu odškodnit též nemateriální újmu spočívající v zásahu do rodinných práv pozůstalých po usmrcené osobě. K obdobnému závěru, tedy že vzhledem k absenci zákonné definice je možno za skutečnou škodu považovat i nemajetkovou újmu, dospěla ve svém odlišném stanovisku též JUDr. Wagnerová.

Je tedy zřejmé, že výklad toho, zda lze či nelze nemajetkovou újmu považovat za skutečnou škodu, není zcela jednoznačný a ani nálezní pléna Ústavního soudu neodstranil pochybnosti ohledně toho, jaký je vztah škody a imateriální újmy, a žádný ze závěrů tedy nelze považovat za jednoznačný.

K otázce odlišnosti či shodnosti nároků uplatňovaných z titulu práva na ochranu osobnosti a z titulu práva na náhradu škody na zdraví je však dle mého názoru nutno podotknout, že samotná právní úprava práva na ochranu osobnosti obsažená v § 11 a násl. občanského zákoníku v sobě obsahuje (ačkoliv nikoliv explicitně) jistou úpravu vztahu práva na náhradu imateriální újmy a práva na náhradu škody. § 16 občanského

---

²⁵ Ústavní soud, Pl. ÚS 16/04, [98/2005 USn.]

zákoníku totiž jak již bylo výše uvedeno, stanoví, že kdo neoprávněným zásahem do práva na ochranu osobnosti způsobí škodu, odpovídá za ni podle ustanovení občanského zákoníku o odpovědnosti za škodu. Z dikce tohoto ustanovení přitom plyne, že zákonodárce zřejmě předvídal, že zásahem do osobnostních práv může vzniknout jednak imateriální újma, přičemž právo na poskytnutí satisfakce za způsobení takové újmy upravil v § 13 občanského zákoníku, a dále, že mimo tuto imateriální újmu může vzniknout též škoda, jejíž obsah je však odlišný od imateriální újmy. Pokud tedy dojde k poškození zdraví fyzické osoby, bude mít tato osoba (za předpokladu splnění podmínek zakládajících odpovědnost škůdce) právo jednak na náhradu škody ve smyslu ustanovení § 442 odst. 1 občanského zákoníku, tedy na náhradu skutečné škody (např. léčebné výlohy) a ušlého zisku (např. náhrada za ztrátu na výdělků), a dále pak na náhradu imateriální újmy na základě zásahu do práva na ochranu osobnosti fyzické osoby, která zahrnuje i ochranu života a zdraví člověka.

Pro úplnost však třeba opět podotknout, že ačkoliv jedna část teorie zastává tento názor, když odděluje prostředky ochrany osobnosti obecné (§ 16 občanského zákoníku) a prostředky ochrany osobnosti zvláštní (§ 13 občanského zákoníku)²⁶, není rovněž tento názor sdílen bezvýhradně. Jiní autoři totiž v ustanovení § 16 občanského zákoníku spatřují zvláštní skutkovou podstatu škody způsobené zásahem do osobnostního práva.²⁷

Jako nejpriléhavější se však dle mého názoru jeví následující interpretace vztahu náhrady škody a náhrady nemateriální újmy a tedy vztahu ustanovení § 13 občanského zákoníku a § 444 občanského zákoníku, ke které se přiklání v současnosti jak autoři odborných článků, tak soudní judikatura. Úprava obsažená v § 444 občanského zákoníku je v poměru speciality k úpravě obsažené v § 13 občanského zákoníku, ačkoliv úprava zvláštních nároků z nemateriální újmy v případě újmy na zdraví v části občanského zákoníku pojednávající o odpovědnosti za škodu je nepochybně

---

²⁶ Marta Knappová, Jiří Švestka, Jan Dvořák a kolektiv, *Občanské právo hmotné I*, 4. vydání, Praha 2005, 239 s.

²⁷ ELIÁŠ, K. et al. *Občanský zákoník : Velký akademický komentář* 1. svazek Praha: nakladatelství Linde, 2008. s.170.

nesystematická a působí ve svém důsledku nemalé interpretační obtíže.²⁸ Zákodárce tedy pro případ vzniku imateriální újmy na zdraví fyzické osoby vytvořil v poměru k obecnému právu na poskytnutí satisfakce za zásah do práva na ochranu osobnosti zvláštní (speciální) právo, a to právo na odškodnění bolesti poškozeného a ztížení jeho společenského uplatnění. Vedle toho pak obdobně konstituoval právo pozůstalých na jednorázové odškodnění (ale pojmově spíše satisfakci, jak v uvedeném nálezu konstatoval rovněž Ústavní soud) při usmrcení osoby blízké. Odstavec třetí byl přitom včleněn do § 444 občanského zákoníku novelou právě vedle náhrady za újmu na zdraví, tedy systematicky do zvláštního ustanovení ve vztahu k úpravě obecné.

Pro posouzení toho, zda lze či nelze na základě jednoho skutku uplatnit jednak nároky plynoucí z práva na ochranu osobnosti obsažené v § 13 občanského zákoníku a jednak nároky plynoucí v ustanovení § 444 občanského zákoníku je nezbytné v každém konkrétním případě posouzení toho, zda se v daném případě jedná o totožnost skutku,

---

²⁸ Ke shodnému závěru došel též Mgr. Michal Ryška, soudce Krajského soudu v Brně, který ke vztahu těchto dvou ustanovení uvedl následující: „V systému komplementární ochrany osobnosti člověka je ochrana lidské osobnosti (resp. jednotlivých osobnostních znaků) zakotvena nejen v obecné rovině v § 11 a násl. ObčZ, ale i v jiných ustanoveních speciální povahy, která tuto obecnou právní ochranu zpřesňují či doplňují. V tomto rámci je pak právní ochrana lidského zdraví zakotvena, jedná-li se o relativní nároky z porušení těchto osobnostních statků vzešlé, právě v režimu „náhrady škody za nemateriální újmu“, tj. v § 444 odst. 1, 2 ObčZ. Dvojím hodnocením na lidském zdraví vzniklé nemajetkové újmy (v řízení o náhradu škody na zdraví i v řízení o ochranu osobnosti) by však docházelo k flagrantnímu porušení obecné právní zásady non bis in idem, neboť soudy by v obou řízeních řešily stále stejný skutek (stejně poškození na zdraví), ať již nároky z něj vzešlé pojmenujeme (při odhlédnutí od nároků z materiální škody typu ztráty na výdělků a nákladů léčeni) jakkoli. Pojmenování nároku samo o sobě je nepodstatné. Podstatná je naopak totožnost skutku, osob i vznášených nároků na náhradu, byť jsou pojmy „škody“ a „nemajetkové újmy“ de lege lata zmateny – viz i termín „náhrada škody za nemateriální újmu“ užitý Ústavním soudem ve snaze zcela správně propojit obě oblasti navazující na obdobnou myšlenku obsaženou v čl. 2:101 Principů evropského deliktního práva (PETL). Dle těchto doktrinálních principů je škoda majetkovou nebo nemajetkovou újmou zákonem chráněného zájmu s tím, že osobní újmou ospravedlňující ve smyslu čl. 10:301 odst. 1 náhradu nemajetkové škody je dle čl. 10:202 odst. 1 právě újma fyzickému a duševnímu zdraví dosahující míry uznatelné nemoci. V tomto chápání jsou potom nároky vzniklé v režimu náhrady škody na zdraví speciálními nároky ve vztahu k obecným nárokům vzniklým v režimu ochrany osobnosti.“ Michal Ryška: Náhrada škody na zdraví a ochrana osobnosti, [Právní rozhledy 16/2009, s. 591]

osob i nároku, tedy zda tentýž poškozený uplatňuje na základě jediného (totožného) zásahu do svého zdraví tentýž nárok z titulu práva na náhradu nemajetkové újmy (tedy nárok na odškodnění bolesti a snížení společenského uplatnění), nebo se jedná o situaci, kdy poškozený uplatňuje v rámci řízení před okresním soudem o náhradu škody nárok na odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění a souběžně před krajským soudem v řízení o ochranu osobnosti nároky z titulu práva na ochranu osobnosti fyzické osoby při zásahu do jiných sfér jeho osobnosti, než jsou ty, které byly zasaženy v důsledku vytrpěné bolesti a ztížení společenského uplatnění. Jinými slovy, nepochybně může nastat situace, kdy je možné na základě jedné újmy na zdraví uplatnit vícero nároků z titulu práva na ochranu osobnosti, přičemž tyto nároky se nebudou zcela překrývat s nároky, jejichž uplatnění předvídal zákonodárce v ustanovení § 444 odst. 1 občanského zákoníku.

Mám tedy za to, že pokud by byly soudy v řízení o náhradu škody na zdraví a v řízení o právu na ochranu osobnosti přiznávány tytéž nároky (tedy nárok na odškodnění bolesti poškozeného a ztížení jeho společenského uplatnění), byl by tím nepochybně porušen základní právní princip *non bis in idem* a současně s ním též zásady *litispendence*, případně *rei iudicatae*. Mohou však zároveň existovat případy, kdy nebude uplatňován tentýž nárok plynoucí z téhož zásahu mezi stejnými osobami a pak bude uplatnění nároku na přiměřené zadostiučinění v penězích dle § 13 odst. 2 občanského zákoníku zcela namístě, ačkoliv je uplatňován též nárok dle § 444 občanského zákoníku.

Nadto je třeba podotknout, že v oblasti přiznávání náhrady za škodu na zdraví jsou obecné soudy vázány ústavním principem proporcionality, jehož porušením může dojít k zásahu do ústavně zaručených práv, konkrétně po práva na soudní ochranu.²⁹ Přiměřenost náhrady totiž nelze chápat pouze jako proporcionalitu ve vztahu k újmě poškozeného, tedy poměřovat, zda se jedná o náhradu dostatečně vysokou a adekvátní vzniklé újmě, ale též ve vztahu k subjektu, který újmu způsobil, neboť by bylo nepochybně porušením jeho práv, jejichž ochrana rovněž nesmí být opomíjena, kdyby

---

²⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 29.9.2005, sp.zn. III. ÚS 350/03

za tentýž skutek bylo soudem uloženo stejné osobě poskytnout na jeden nárok poškozeného dvojí plnění.

Je nepochybné, že systém, který zákonodárce zavedl při poskytování náhrady za bolest a ztížení společenského uplatnění při újmě na zdraví, není nejšťastnější, když v praxi v podstatě až na výjimečné případy neumožňuje individualizaci při rozhodování o výši náhrady. Vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění, ve znění pozdějších předpisů, na kterou odkazuje zákon v § 444 odst. 2 občanského zákoníku, nedává soudu dostatečný prostor pro individuální posouzení míry, v jaké bylo újmou na zdraví zasaženo do osobnostních práv poškozeného, natož pak v tom, jaká náhrada, resp. v jaké výši, má být poškozenému za újmu na zdraví přiznána. Tento legislativní nedostatek však nelze v praxi hojit tím, že pokud se poškozenému jeví soudem přiznaná náhrada na základě uvedené vyhlášky jako nedostatečná, uplatní totožný nárok znovu v jiném řízení, a to v řízení o ochranu osobnosti, ve kterém je soud naopak při stanovení výše náhrady nemajetkové újmy v penězích omezený pouze co do konstatování, že náhrada má být přiměřená.

Na druhou stranu však nelze též opomíjet skutečnost, že zákonodárce takto dle mého mínění projevil též vůli, aby v případě újmy na zdraví byla poskytována primárně satisfakce finančního charakteru, protože se jedná o újmu, jejíž charakter je intenzivním zásahem do osobnostních práv fyzické osoby, a satisfakce v jiné formě se tak nejeví jako satisfakce dostatečná. Přitom pokud by neexistovalo zákonné ustanovení, které by stanovilo, že satisfakce za nemajetkovou újmu na zdraví má být poskytována v penězích dle ustanovení § 444 odst. 1 občanského zákoníku, mohl by soud dojít též k závěru, že je dostatečná satisfakce jiná.

Ostatně též subjekt, který újmu na zdraví poškozenému způsobil, musí v řízení o náhradu škody na zdraví dle § 444 odst. 1 občanského zákoníku v otázce výše náhrady za způsobenou újmu, kterou bude poškozenému vyplácet (a bude tak tedy zasaženo do jeho majetkových práv), akceptovat systém bodového hodnocení, na základě kterého se výše náhrady stanovuje. Pokud by se však stanovení výše náhrady řídilo pouze tím, že má být poskytnuta náhrada přiměřená, je teoreticky možné, že soud by na základě

posouzení individuálních okolností případu došel k závěru, že je namístě přiznat poškozenému nižší náhradu za způsobenou újmu na zdraví, než jakou stanoví uvedená vyhláška Ministerstva zdravotnictví. Přitom subjekt, který újmu na zdraví způsobil, tento nedostatek legislativní úpravy zcela jistě nemůže nikterak zhojit a musí bezpodmínečně přijmout tento zákonný zásah do jeho majetkových práv, která jsou rovněž ústavně chráněna (ačkoliv z hlediska významu jednotlivých lidských práv je jistě třeba je systematicky zařadit až za právo na život a na ochranu zdraví).

K uvedenému lze jistě namítat, že soud může při stanovení výše náhrady škody využít moderačního práva vyplývajícího z § 450 občanského zákoníku, který stanoví, že z důvodů zvláštního zřetele hodných soud náhradu škody přiměřeně sníží, jestliže přitom přihlédne k tomu, jak ke škodě došlo, jakož i k ostatním a majetkovým poměrům fyzické osoby, která škodu způsobil a k poměrům fyzické osoby, která byla poškozena, a dále stanoví, že snížení nelze provést, jde-li o škodu způsobenou úmyslně. Z odborné literatury vyplývá, že toto ustanovení lze vztáhnout též na uplatněné nároky z titulu škody na zdraví předvídané § 444 odst. 1 občanského zákoníku³⁰, avšak jak vyplývá ze zákonné dikce, pouze v případech, kdy jsou dány důvody zvláštního zřetele hodné, nikoliv tedy vždy, když se náhrada škody (příp. nemateriální škody na zdraví) jeví pouze jako nepřiměřeně vysoká. Možnost zvýšení na základě vyhlášky stanovené náhrady za škodu na zdraví (tedy za bolest poškozeného a ztížení jeho společenského uplatnění) je přitom upravena v § 6 uvedené vyhlášky Ministerstva zdravotnictví o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění, a to pouze s tím rozdílem, že způsob navýšení a případy, kdy lze takto náhradu navýšit, jsou taxativně upraveny, avšak svým obsahem odpovídají důvodům zvláštního zřetele hodným (náročný či mimořádně náročný způsob léčení, zvláště těžké následky). V případě výrazného zásahu do zdraví jedince lze tedy i na základě ustanovení § 444 odst. 1 ve spojení s vyhláškou Ministerstva zdravotnictví zvýšit náhradu škody na zdraví s jistou mírou individualizace při rozhodování o takové náhradě.

---

³⁰ Jiří Švestka, Jiří Spáčil, Marta Škárová, Milan Hulmák a kolektiv Občanský zákoník I, 2. vydání, Praha 2009

Myslím si, že situace, kdy se tentýž poškozený domáhá téhož nároku plynoucího z téhož deliktu škůdce, je tedy ve své podstatě obcházením zákona, kdy se poškozený snaží navýšit rozsah finanční satisfakce za újmu, které mu byla způsobena, ačkoliv zákonodárce již způsob, jakým má být určena výše náhrady stanovil. Je proto nepřijatelné, aby soudy takovéto navyšování náhrady za újmu na zdraví akceptovaly. Navíc, pokud je skutečně právo na náhradu nemajetkové újmy na zdraví konsumováno v právu na odškodnění bolesti poškozeného a ztížení jeho společenského uplatnění dle § 444 odst. 1 občanského zákoníku, vzniklo by poskytnutím dvojího plnění bezdůvodné obohacení, které by byl ten, komu byla újma na zdraví způsobena, povinen vrátit.

4.3. PŘÍPUSTNOST ŽALOBY NA OCHRANU OSOBNOSTI PŘI ÚJMĚ NA ZDRAVÍ

Vzhledem k tomu, co bylo až doposud řečeno, je třeba zabývat se otázkou toho, kdy lze při újmě na zdraví jako zásahu do práva na ochranu osobnosti fyzické osoby kumulovat nároky plynoucí z ustanovení § 13 občanského zákoníku a z ustanovení § 444 občanského zákoníku.

4.3.1. UPLATNĚNÍ ODPOVĚDNOSTI PODLE § 13 ODS. 2 OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU VEDLE ODPOVĚDNOSTI PODLE § 444 OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU V JUDIKATUŘE A ODBORNÉ LITERATUŘE

Ústavní soud se v již dříve uvedeném nálezu pod sp.zn. Pl. ÚS 16/04, kdy posuzoval nároky plynoucí z újmy způsobené usmrcením osoby blízké, zabýval též otázkou toho, kdy je možné uplatnit vedle nároku dle ustanovení § 444 odst. 3 též nárok dle § 13 občanského zákoníku. Vzhledem k tomu, že lze konstatovat, že právo na jednorázovou finanční satisfakci v případě usmrcení osoby blízké dle § 444 odst. 3 občanského zákoníku je svou podstatou stejným právem plynoucím z imateriální újmy na zdraví, jako právo na odškodnění bolesti poškozeného a ztížení jeho společenského uplatnění, tedy ve své podstatě právem plynoucím z porušení práva na ochranu osobnosti fyzické osoby, je otázka toho, zda lze kumulovat v takovém případě nárok na přiměřené zadostiučinění dle § 13 občanského zákoníku a na náhradu škody dle § 444

odst. 3 občanského zákoníku více než relevantní též pro odškodnění bolesti poškozeného a snížení jeho společenského uplatnění. Ústavní soud přitom v uvedeném nálezu k ustanovení § 444 odst. 3 občanského zákoníku konstatoval, že: „*Tímto ustanovením zákonodárce upravil způsob a rozsah náhrady za tento druh imateriální škody. Tato úprava neumožňuje svojí jednoznačností žádný prostor pro odlišný výklad. Je však natolik paušální, že ji nelze považovat za vyčerpávající řešení daného problému. Proto nevylučuje, pokud jednorázové odškodnění není dostatečnou satisfakcí za vzniklou újmu na osobnostních právech, aby se dotčené osoby domáhaly další satisfakce podle ustanovení na ochranu osobnosti.*“³¹

Ke shodnému závěru přitom došel též Krajský soud v Brně v rozsudku ze dne 29.8.2009, sp.zn. 24 C 7/2007, když konstatoval, že jsou-li standardní náhrady za usmrcení osoby blízké poskytnuté ve smyslu § 444 odst. 3 občanského zákoníku nedostačující ve vztahu k závažnosti vzniklé újmy, pak lze právě v souladu s nálezem Ústavního soudu ze dne 4.5.2005, sp.zn. Pl. ÚS 16/04, přistoupit na základě § 13 občanského zákoníku ke stanovení dalších satisfakcí. V uvedeném konkrétním řízení vedeném Krajským soudem v Brně pod sp.zn. 24 C 7/2007 soud posuzoval případ, kdy došlo k úmrtí dítěte v důsledku popálenin 40 % povrchu těla vzniklých tepelným působením disfunkční vyhřívací podušky při operaci tohoto dítěte. Nutno podotknout, že dítě na následky těchto popálenin zemřelo ve věku tři měsíců.

Soud v řízení o žalobě na ochranu osobnosti přiznal rodičům zemřelého dítěte finanční satisfakci v souladu s § 13 odst. 2 občanského zákoníku, a to po té, co rodiče již obdrželi finanční satisfakci v souladu s ustanovením § 444 odst. 3 občanského zákoníku právě s ohledem na již zmiňovaný náleze Ústavního soudu, neboť v tomto případě považoval již poskytnutou náhradu za nedostatečnou. Z odůvodnění rozsudku vyplývá, že další finanční satisfakce přitom byla rodičům dítěte přiznána vzhledem k intenzitě újmy v důsledku zásahu do jejich rodinných práv, když se náhrada dle § 444 odst. 3 občanského zákoníku jevila soudu jako příliš nízká.

---

³¹ Nález Ústavního soudu ze dne 4.5.2005, sp.zn. Pl. ÚS 16/04

Při zamyšlení nad tímto závěrem Ústavního soudu musím jistě na prvním místě uvést, že stanovení paušální částky finanční satisfakce v případě úmrtí blízké osoby není jistě ideálním řešením, neboť nezohledňuje, jak ostatně v odlišném stanovisku k uvedenému nálezu mimo jiné uvedli JUDr. Stanislav Balík a JUDr. Miroslav Výborný, rozdíl mezi tím, jestli k usmrcení došlo na základě nedbalostního či úmyslného trestného činu, jestli usmrcení bylo provedeno zvláště zavrženíhodným způsobem či ve vztahu k manželu usmrceného to, jak dlouhý a harmonický manželský svazek byl. Ačkoliv s takovým závěrem nelze než souhlasit, mám však za to, že dikce zákona jednoznačně stanoví, že za škodu usmrcením náleží pozůstalým jednorázové odškodnění v zákonem stanovené výši. Samotné ustanovení sice neobsahuje výčet zasažených práv, za jejichž porušení se poskytuje tato jednorázová finanční satisfakce, nicméně vzhledem k tomu, že ustanovení obsahuje taxativní výčet osob, kterým se taková náhrada poskytuje a tento výčet v zásadě odpovídá definičnímu okruhu osob blízkých (dle §116 občanského zákoníku), lze důvodně předpokládat (ač důvodová zpráva k novele, kterou byl do § 444 občanského zákoníku odstavec třetí vložen, žádné odůvodnění neobsahuje), že zákonodárce byl při tvorbě tohoto ustanovení veden úmyslem poskytnout osobám blízkým finanční satisfakci za zásah do jejich práva na rodinný a soukromý život, tedy práv chráněných prostřednictvím práva na ochranu osobnosti fyzické osoby.

Ostatně též odborná literatura k tomu v době, kdy novela zavádějící jednorázové odškodnění při úmrtí osoby blízké byla nově účinná, že: „Toto ustanovení o jednorázovém odškodnění určitých výslovně označených osob bylo do občanského zákoníku vloženo od 1.5.2004 zákonem č. 47/2004 Sb. Z této nové úpravy lze dovozovat, že dojde-li k usmrcení osoby blízké fyzické osobě, má pozůstalá osoba nárok za takto vzniklou nemajetkovou újmu na jednorázové odškodnění. Touto speciální odškodňovací úpravou je tak u těchto jiných osob zřejmě konzumován nárok na nemajetkovou újmu podle § 13 odst. 2, 3.“³² V dalším vydání komentáře pak k uvedenému byla připojena právní věta obsažená v již dříve citovaném nálezu

---

³² Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M., Spáčil, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 10. Vydání, Praha : C. H. Beck, 782 – 783 s.

Ústavního soudu, tj. konstatování, že pokud toto jednorázové odškodnění není dostatečnou satisfakcí za vzniklou újmu na osobních právech, není vyloučeno, aby se dotčené osoby domáhaly další satisfakce podle ustanovení na ochranu osobnosti. Avšak stejně jako v případě nálezu Ústavního soudu bez odůvodnění toho, z čeho plyne odlišnost nároku v následném řízení o žalobě na ochranu osobnosti, v důsledku které nedochází k porušení principu non bis in idem.

Ačkoliv je tedy současná zákonná úprava náhrady imateriální újmy v penězích v případě usmrcení osoby blízké zjevně nevyhovující a neumožňuje individuální posouzení vzniklé újmy dle mého názoru, soudní praxe nemůže dotvářet právo tam, kde jí pro to zákonem není dán prostor a zákon tedy individualizaci nepřipouští.³³

Uvedené rozhodnutí Krajského soudu v Brně tedy dle mého názoru opomíjí princip proporcionality, neboť rodičům byla vyplacena zákonná náhrada za zásah do rodinných práv v důsledku usmrcení osoby blízké, která je paušálně a taxativně upravena. Při posuzování nároku uplatněného v řízení nelze opomenout úmysl zákonodárce, který (ač poněkud nešťastně) stanovil paušální náhradu za takový zásah do osobnostních práv, nelze směřovat lidské hledisko případu a hledisko právní obsažené v právních normách. Z hlediska zákonného proto bylo rozhodováno ve dvou řízeních o stejném skutku, na základě kterého byla stejným osobám přiznána na základě jednoho nároku dvojnásobná náhrada nemajetkové újmy a nebyl tedy respektován poměr speciality ustanovení § 444 odst. 3 občanského zákoníku a ustanovení § 13 odst. 2 občanského zákoníku.

Naopak nárok dle § 13 odst. 1 občanského zákoníku, který byl v řízení rovněž uplatněn, když se rodiče zemřelého dítěte domáhali omluvy ze strany nemocnice, ve které k usmrcení dítěte došlo, je nárokem pojmově jiným, neboť vůči němu není § 444 občanského zákoníku v poměru speciality, když se nejedná o nárok peněžitý. Právo na omluvu je satisfakcí nepeněžitou, na níž se úprava obsažená v § 444 občanského zákoníku nevztahuje a takový nárok jí tedy není konsumován, proto je přiznání práva na

---

³³ Vystává však otázka, zda je taková zákonná úprava v souladu s ústavním pořádkem České republiky (k tomu, kde je možné spatřovat možný rozpor stanovení konkrétní částky jako náhrady za vzniklou imateriální újmu viz níže).

omluvu rodičům zemřelého dítěte právem, kterého bylo možno se v řízení o ochraně osobnosti fyzické osoby domáhat.

Újma, která je způsobena pozůstalým při usmrcení osoby blízké, je, jak bylo již uvedeno, újmou obdobnou té, která je způsobena na zdraví fyzické osoby. Proto lze citované závěry Ústavního soudu bezesbytku vztáhnout též na odškodnění bolestí poškozeného a ztížení jeho společenského uplatnění a tyto závěry tedy mají pro posuzování náhrad při způsobené újmě na zdraví zásadní význam. Nelze však opomíjet, že v konstrukci odškodnění bolestí poškozeného a ztížení jeho společenského uplatnění, je ve vztahu k odškodnění pozůstalých při usmrcení osoby blízké, jedna zcela zásadní odlišnost. Jakkoliv by bylo možné dojít k výkladu, že v případech zvláště velké intenzity způsobené újmy v případě usmrcení osoby blízké skutečně zákon přesně ohraničuje výši finanční satisfakce, která může být poskytnuta a nepřipouští její navýšení, nelze toto tvrdit o odškodnění bolestí poškozeného a ztížení jeho společenského uplatnění. Vyhláška o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění totiž v ustanovení § 7 odst. 3 stanoví, že ve zvláště výjimečných případech hodných mimořádného zřetele může soud výši odškodnění stanovenou podle této vyhlášky přiměřeně zvýšit.

4.3.2. PŘÍPADY PŘÍPUSTNOSTI UPLATNĚNÍ ODPOVĚDNOSTI PŘI ZPŮSOBENÍ ÚJMY NA ZDRAVÍ PODLE § 13 OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU

Tolik k závěrům obsaženým v judikatuře a odborné literatuře k otázce možného souběhu uplatnění nároků předvídaných v § 444 občanského zákoníku a v § 13 občanského zákoníku, pokud jde o zásah do shodných práv. Vzhledem k dříve uvedenému mám za to, že k tomu, aby byl nárok předvídaný v § 13 občanského zákoníku při újmě na zdraví úspěšně uplatněn, musí se jednat o jiný nárok než ten, který je obsažen v § 444 občanského zákoníku, a není tedy poskytnutím finanční satisfakce konsumován.

V první řadě lze tedy vedle nároků obsažených v § 444 občanského zákoníku v souladu s ustanovením § 13 občanského zákoníku nepochybně uplatnit nárok na to, aby bylo upuštěno od neoprávněných zásahů do práva na ochranu osobnosti fyzické osoby a aby byly odstraněny následky těchto zásahů (tyto nároky lze však v případě

újmy na zdraví uplatnit spíše teoreticky, neboť svým charakterem je tato újma pokud již jednou vznikla neodstranitelná), a dále nárok na přiměřené zadostiučinění dle § 13 odst. 1 občanského zákoníku, tedy nárok na zadostiučinění jiné než peněžní. Typicky se tedy bude jednat právě o omluvu za způsobenou újmu na zdraví, která ostatně může mít pro poškozeného z hlediska morálního daleko větší význam než satisfakce finanční. Ten, kdo újmu na osobnostních právech fyzické osoby způsobil, totiž cestou omluvy projeví účast s poškozeným a připustí svou vinu z hlediska morálního.³⁴ Ačkoliv zákon tento nárok výslovně neuvádí, dovozuje soudní praxe, že lze požadovat, aby soud v rozsudku vyslovil, že došlo k neoprávněnému zásahu do osobnostních práv určité osoby. Již tím samotným může být žalobce v některých případech uspokojen.³⁵

Takováto morální satisfakce přitom není již obsažena v poskytnutí satisfakce finanční, což mimo jiné potvrzuje též ustálená soudní praxe, která při rozhodování ve sporech o právo na ochranu osobnosti fyzické osoby pravidelně přiznává vedle finanční satisfakce též některou z forem satisfakce morální. Dále je v otázce uplatnění nároku na náhradu nemajetkové újmy v penězích dle § 13 odst. 2 občanského zákoníku třeba uvážit, jaká osobnostní práva fyzické osoby byla újmou na zdraví dotčena. Jinými slovy, pokud má vedle nároků z § 444 občanského zákoníku vzniknout též nárok na náhradu nemajetkové újmy v penězích dle § 13 odst. 2 občanského zákoníku, a to při totožnosti skutku, musí být zasaženo jiné osobnostní právo poškozeného, než právo, u kterého se v případě jeho porušení uplatní nároky dle § 444 občanského zákoníku.

Pro to, aby bylo možné posoudit, na které zásahy se ustanovení § 444 občanského zákoníku nevztahuje, je nejprve nutné identifikovat ta práva, jejichž zasažení je na jeho základě odškodňováno. Vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění, ve znění

---

³⁴ Krajský soud v Brně v rozsudku ze dne 29.8.2008, sp.zn. 24 C 7/2007 však rozhodl tak, že nárok na omluvu zamítnul pro rozpor se zájmy dítěte, vůči němuž měla být omluva směřována, s tím, že taková omluva nevede k docílení své základní funkce, totiž funkce satisfakční, když by písemná omluva týkající se úmrtí sestry nezletilého dítěte vést k jeho sekundární traumatizaci.

³⁵ ŠUSTEK, Petr a Tomáš HOLČAPEK. Informovaný souhlas: teorie a praxe informovaného souhlasu ve zdravotnictví. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2007, xv, 183 s.

pozdějších předpisů, k odškodnění bolesti poškozeného v § 2 stanoví, že za bolest se považuje každé tělesné a duševní strádání způsobené škodou na zdraví osobě, která tuto škodu utrpěla, k ztížení společenského uplatnění pak v § 3 stanoví, že se uplatní za následky škody na zdraví, které jsou trvalého rázu a mají prokazatelně nepříznivý vliv na uplatnění poškozeného v životě a ve společnosti, zejména na uspokojování životních a společenských potřeb, včetně výkonu dosavadního povolání, dalšího vzdělávání a možnosti uplatnit se v životě rodinném, politickém, kulturním a sportovním, a to s ohledem na věk poškozeného v době vzniku škody na zdraví.

Pod náhradu dle ustanovení § 444 odst. 1 občanského zákoníku je tedy třeba podřadit všechny uvedené aspekty života člověka, které budou újmou na jeho zdraví zasaženy. Újma na zdraví je však nepochybně způsobilá zasáhnout i do jiných sfér osobnosti člověka, které už však náhrada nemajetkové újmy dle § 444 občanského zákoníku jistě nepokrývá. Ztížení společenského uplatnění je široký pojem, který v sobě zahrnuje výše uvedené aspekty života jedince, avšak pojmově v sobě nese odkaz k životu člověka ve společnosti, tedy k navazování a uchovávání vnějších vztahů člověka s okolím, nikoliv však k niterné sféře člověka, která není navázána na interakci s okolím. Jinými slovy, to, že poškozený dostane náhradu za to, že vlivem poruchy jeho zdraví nemůže již vykonávat své povolání, tedy ztratí zdroj obživy, ještě neznamená, že je tímto nahrazena též duševní újma poškozeného, která mu takto vznikla. Tato skutečnost totiž neznamená pro člověka pouze ztížení možnosti uplatnění ve společnosti, nelze subsumovat ani pod duševní strádání, které by bylo pokryto náhradou za bolest poškozeného, ale může zasáhnout do jeho života, resp. práva na ničím nerušený osobní život. Takovým zásahem do osobnostních práv v důsledku újmy na zdraví by mohl být dle mého mínění například rozpad manželství v důsledku zhoršení zdravotního stavu poškozeného, který není zhoršením možnosti uplatnění se v rodinném životě, aby se na něj vztahovala náhrada za ztížení společenského uplatnění.

Dalším pohledem, z hlediska kterého může být posuzována přípustnost poskytnutí náhrady za nemajetkovou újmu dle § 13 občanského zákoníku při totožnosti skutku, je to, jestli došlo v důsledku újmy na zdraví k zásahu do osobnostních práv poškozeného nebo jiné fyzické osoby. Ustanovení § 444 odst. 1 občanského zákoníku se totiž vztahuje, jak vyplývá z jeho dikce, pouze na poskytování náhrady za zásah do

osobnostních práv osoby, na jejímž zdraví byla újma způsobena, nikoliv však jiných fyzických osob. Přitom je nepochybné, že tím, že je zdraví fyzické osoby poškozeno, není zasaženo pouze do osobnostních práv této fyzické osoby, ale může být zasaženo rovněž do práv jiných fyzických osob. K porušení práv třetích osob na ochranu osobnosti může dojít tehdy, pokud tyto třetí osoby budou pociťovat újmu, která poškozenému vznikla, jako újmu vlastní, a která je tedy jako taková schopna v zásadní míře ovlivnit jejich vlastní život.

V první řadě je tedy na místě jmenovat z okruhu osob, do jejichž práv může být újmu na zdraví jiné fyzické osoby zasaženo osoby blízké³⁶, když lze předpokládat, že se bude jednat především o zásah do jejich rodinných práv a práva na soukromí. V druhé řadě je však nezbytné uvést, že újmu na zdraví, která je způsobena jedné osobě, zcela jistě nemusí být dotčena osobnostní práva pouze osob blízkých, ale též jiných osob, kterým vznikla újma v důsledku újmy na zdraví způsobené jiné osobě, ačkoliv okruh takových případů nebude tak široký, jako je tomu při způsobení újmy osobě blízké.

Při vzniklé újmě na zdraví však nemusí být skutkem, který je zásahem do práva na ochranu osobnosti fyzické osoby, pouze samotná újma na zdraví. V oblasti medicínského práva vystupuje stále více do popředí nutnost, aby byl pacient, který podstupuje lékařský zákrok, informován o povaze takového zákroku a všech jeho důsledcích a rizicích, jak už ostatně bylo uvedeno v jedné z předchozích kapitol. Pokud pacient se zákrokem souhlasí při znalosti rizik a povahy zákroku, nenese poskytovatel zdravotních služeb odpovědnost, pokud byl zákrok proveden *lege artis*, za zásah do zdraví pacienta, ačkoliv je mu tím případně způsobena újma na zdraví (např. odběr orgánů od živých dárců), případně pokud mu vznikne újma na zdraví v důsledku komplikace, které nebylo možné předejít.

---

³⁶ Dle ustanovení § 116 odst. 1 občanského zákoníku je osobou blízkou příbuzný v řadě přímé, sourozenec a manžel, partner; jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, jestliže by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní.

Jiná je však situace v případě, že pacient nedal informovaný souhlas buď vůbec, nebo souhlas s provedením zákroku sice dal, avšak bez toho, aby byl řádně informován o povaze a možných důsledcích, následcích a rizicích tohoto zákroku. Zde pak vzniká neoprávněný zásah do práva na ochranu osobnosti fyzické osoby, avšak nikoliv do práva na ochranu zdraví fyzické osoby, ale do práva na to, aby se tato osoba mohla svobodně rozhodnout, co má být provedeno s jejím tělem.³⁷ Pacient se pak dle ustanovení § 13 občanského zákoníku může domáhat nároků, které jsou jím předvídané, a to i v případě, kdy mu nebyla způsobena újma na zdraví, neboť mu byla způsobena újma na jiných chráněných právech, když neměl možnost se zodpovědně a samostatně rozhodnout o tom, zda s provedením zákroku souhlasí či nikoliv.

Může nastat situace, kdy byla skutečně postupem non lege artis způsobena újma na zdraví a nadto ještě nebyl pacient řádně informován, neposkytl tedy řádný informovaný souhlas, a proto bylo zasaženo též do jeho práva na autonomii vůle. V takovém případě pak bylo zasaženo jednak právo pacienta na ochranu jeho zdraví, a proto může uplatnit nároky předvídané ustanovením § 444 občanského zákoníku, a zároveň bylo porušeno jeho právo se samostatně rozhodnout o tom, jak bude nakládáno s jeho tělem, a vznikne mu tak z titulu práva na ochranu osobnosti fyzické osoby též právo na satisfakci vzniklé újmy dle § 13 občanského zákoníku. Předmětem řízení o žalobě na ochranu osobnosti pak ovšem nebude způsobená újma na zdraví, ale újma plynoucí z toho, že se pacient nemohl samostatně rozhodnout.

4.4. VYHLÁŠKA MINISTERSTVA ZDRAVOTNICTVÍ Č. 440/2001 SB.

Čl. 95 odst. 1 Ústavy stanoví, že soudce je při rozhodování vázán zákonem a mezinárodní smlouvou, která je součástí právního řádu; je oprávněn posoudit soulad jiného právního předpisu se zákonem nebo s takovou mezinárodní smlouvou.

---

³⁷ Zde je nutno podotknout, že právo na ochranu osobnosti fyzické osoby v podobě autonomie vůle fyzické osoby může být neoprávněně porušeno též v případě tzv. negativního reversu, tedy pokud pacient jasně vyjeví svůj nesouhlas s provedením zákroku, ačkoliv si je vědom všech rizik, která z takového odmítnutí provedení zákroku pramení, a lékařská péče je mu přesto poskytnuta. Porušení práva na ochranu osobnosti fyzické osoby pak spočívá v tom, že nebyla respektována svobodná vůle této fyzické osoby.

Jak již bylo dříve uvedeno, ustanovení § 444 občanského zákoníku odkazuje v otázce náhrady za vytrpěné bolesti poškozeného a ztížení jeho společenského uplatnění na Vyhlášku Ministerstva zdravotnictví č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění, ve znění pozdějších předpisů, na jejímž základě se stanovuje výše náhrady za újmu na zdraví. Vyhláška Ministerstva zdravotnictví je podzákoným právním předpisem a její obsah tedy musí být v souladu se zákonem, mezinárodními smlouvami, které jsou součástí právního řádu České republiky, a ústavními normami. Vzhledem k ustanovení čl. 95 odst. 1 Ústavy je tedy soudce oprávněn posoudit soulad této vyhlášky s uvedenými normami a shledá-li, že uvedená vyhláška je s nimi v rozporu, její ustanovení neaplikuje.

K otázce možné neaplikovatelnosti uvedené vyhlášky se vyjádřil též Ústavní soud, který uvedl, že: „*K tomuto zjištění ohledně aplikované právní normy Ústavní soud dodává, že se plně ztotožňuje s názorem Senátu (bod 9), odkazuje na svoje závěry zařazené do usnesení ve věci sp. zn. I. ÚS 419/06 (ve Sbírce rozhodnutí nepublikováno) a dodává, že obvodnímu soudu chybí "odvaha" posoudit žalobu ve smyslu těchto principů. To znamená, že ve smyslu čl. 95 odst. 1 Ústavy je soudce vázán zákonem a mezinárodní smlouvou, která je součástí právního řádu. Soudce je tak oprávněn posoudit soulad jiného právního předpisu (tedy i § 7 vyhlášky č. 440/2001 Sb.) se zákonem nebo s takovou mezinárodní smlouvou. Dojde-li k závěru, že jde o pravidlo chování, které je s nimi v rozporu, je soudce povinen takové pravidlo nepoužít (viz připomínané pravidlo iura novit curia). Je však logické, že v takovém případě musí spor rozhodnout a v odůvodnění výroku náležitě objasnit důvody, které ho k takovému rozhodnutí vedly, včetně důvodů, pro které podzákoné pravidlo neaplikoval.*”³⁸ K tomu, zda je uvedená vyhláška ústavně konformní či nikoliv se však Ústavní soud blíže nevyjádřil.

---

³⁸ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 16.10.2007, sp.zn. Pl.ÚS 50/05

Více k uvedenému též: Blanka Tomančáková: Kolikrát ještě budeme diskutovat kolik za lidské utrpení?, [Právní rozhledy 3/2009, s. 99]

Nejprve je třeba uvést, že celý systém bodového hodnocení vytrpěné bolesti a snížení společenského uplatnění je z hlediska respektu k důstojnosti člověka, jemuž byla újma na zdraví způsobena, zcela v rozporu s principy, na kterých stojí demokratický stát. Uvedený náleží Ústavního soudu byl vydán v řízení o návrhu Obvodního soudu pro Prahu 1 na zrušení ustanovení § 444 odst. 2 občanského zákoníku jako nekonformního s ústavním pořádkem. Ústavní soud v odůvodnění nálezu parafrázoval podstatu toho, v čem navrhovatel spatřuje nesoulad s ústavním pořádkem takto: „K podstatě problému navrhovatel uvedl, že celý systém odškodňování bolesti a ztížení společenského uplatnění, který je založen na konstrukci násobků vypočtených podle počtu bodů stanovených ministerstvem, následně zavazující soudní znalce, a ve svém důsledku i soud, je celý nedůstojný, odporující principům, které je nutno ctít v demokratické společnosti, mají-li na mysli vážně ochranu lidské cti, důstojnosti a především zdraví a života. Pokud zákon vystaví konstrukci náhrady škody na zdraví (ústavně chráněného práva) na tom, že pověří úřad (Ministerstvo zdravotnictví), aby ohodnotil výši odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění zcela nedůstojným způsobem, jako je tomu v případě vyhlášky č. 440/2001 Sb., jde o zásadní neúctu k právům člověka, a tedy o rozpor s ustanovením čl. 1 odst. 1 Ústavy. Způsob odškodňování je nedůstojný tím spíše, pokud umožňuje soudům zvyšovat odškodnění stanovené podle zákona ve spojení s vyhláškou pouze ve zvlášť výjimečných případech hodných mimořádného zřetele (§ 7 odst. 3 vyhlášky č. 440/2001 Sb.).“³⁹

---

³⁹ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 16.10.2007, sp.zn. Pl.ÚS 50/05

V uvedeném nálezu pak Ústavní soud dále uvádí, že navrhovatel k otázce ústavnosti vyhlášky namítal dále následující:

a) ustanovení § 444 odst. 2 občanského zákoníku je v rozporu s čl. 4 Ústavy, protože zmocněním Ministerstva zdravotnictví, aby stanovilo vyhláškou výši, do které lze poskytnout náhradu za bolest a ztížení společenského uplatnění, a určování výše náhrady, je vyloučen soud z toho, aby účinně chránil základní práva a svobody,

b) ustanovení § 444 odst. 2 občanského zákoníku ve spojení s vyhláškou č. 440/2001 Sb. je v rozporu s čl. 6 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále též "Listina"), protože osobě, jejíž zdraví je poškozeno, náleží odškodnění, jehož výši nelze v žádném případě považovat za takovou, aby chránila preventivně lidské zdraví, a tedy i život, a protože není důstojné, aby odškodnění, nikoliv mimořádné a výjimečné, nemohlo být přiznáno občanům, kteří před úrazem nedosahovali mimořádných výkonů,

Uvedenou vyhlášku o odškodňování bolesti a ztížení společenského uplatnění je dle mého názoru třeba posuzovat též z pohledu toho, zda je vůbec přípustné, aby právo člověka na ochranu jeho zdraví bylo zákonem omezeno tak, že při jeho porušení prakticky nelze uvážit při stanovení míry satisfakce konkrétní okolnosti posuzovaného případu a až na zcela výjimečné případy je tak v podstatě dán nepoměr mezi kvalitativním vymezením újmy na zdraví a jejím kvantitativním ohodnocením v penězích. K posouzení souladu vyhlášky se zákonem, mezinárodními smlouvami, které jsou součástí právního řádu České republiky, a ústavními normami je nejprve třeba hledat základ tohoto práva na úrovni z hlediska hierarchie právních norem nejvyšší, tedy ústavní. Jak již bylo uvedeno v úvodní kapitole této práce, základ ochrany osobnostních práv je obsažen v Listině, konkrétně v čl. 7; tento článek je pak dále rozvíjen dalšími ustanoveními Listiny, ve kterých je rozvíjena ochrana jednotlivých dílčích práv, která z nedotknutelnosti osoby a jejího soukromí plynou. Zcela konkrétně je právo na ochranu zdraví zakotveno v čl. 31 Listiny, který je ve vztahu k čl. 7 ustanovením speciálním a který stanoví, že: *„Každý má právo na ochranu zdraví. Občané mají na základě veřejného pojištění právo na bezplatnou zdravotní péči a na zdravotní pomůcky za podmínek, které stanoví zákon.“* Toto ustanovení přitom obsahuje dvě různá práva. První právo, totiž právo na ochranu zdraví, je zakotveno ve větě první a Listina jej přiznává každému, tedy každé fyzické osobě, nikoliv pouze občanům. Věta druhá pak zakotvuje právo, které náleží pouze užší skupině fyzických osob, totiž občanům České republiky, a to právo na bezplatnou zdravotní péči a na zdravotní pomůcky; avšak pouze za zákonem stanovených podmínek. Věta druhá tedy obsahuje

---

c) ustanovení § 444 odst. 2 občanského zákoníku ve spojení s vyhláškou č. 440/2001 Sb. je v rozporu s čl. 10 odst. 1 Listiny, protože dosavadní právní úprava ve své podstatě a svojí filozofií hrubě snižuje lidskou důstojnost, pokud např. nejlevnější automobil lze pořídit za částku srovnatelnou s částkou, kterou má být odškodněn poškozený občan, jenž v důsledku úrazu přišel zcela o zrak,

d) ustanovení § 444 odst. 2 občanského zákoníku ve spojení s vyhláškou č. 440/2001 Sb. je v rozporu s čl. 31 Listiny, protože nezajišťuje, aby poškozený měl možnost domoci se takových prostředků, které by mu umožňovaly odstranění všech možných následků poškození zdraví, byť cestou nadstandardních a placených zákroků,

e) ustanovení § 444 odst. 2 občanského zákoníku ve spojení s vyhláškou č. 440/2001 Sb. je v rozporu s čl. 3 odst. 1 Listiny, protože rozlišuje mezi občany různých věkových kategorií, bez ohledu na ústavně zaručenou ochranu zdraví, života a lidské důstojnosti, která nemůže být závislá na výši věku.

delegaci úpravy poskytování bezplatné zdravotní péče na normy s právní silou zákona. Oproti tomu, věta první žádné podmínky ani omezení práva každého (každé fyzické osoby, tedy ne pouze občana České republiky) na ochranu zdraví neuvádí.

V souladu s ustanovením čl. 4 odst. 2 Listiny mohou být meze základních práv a svobod za podmínek stanovených Listinou upraveny pouze zákonem. Jinak řečeno, meze základních práv a svobod lze upravit, tedy fakticky zúžit jejich rozsah, pouze za kumulativního splnění dvou podmínek – připouští-li takové omezení listina a je-li omezení provedeno formou zákona (či případně normou vyšší právní síly než zákon).

Z uvedeného lze dle mého názoru pouhým gramatickým výkladem dovodit následující: Vezmeme-li v úvahu ustanovení čl. 4 odst. 2 Listiny, tedy stanovení podmínek, za kterých lze upravit meze základních práv a svobod, a současně považujeme ustanovení čl. 31 Listiny za speciální ve vztahu k čl. 7. Listiny, je možné dojít k závěru, že právo na ochranu zdraví nelze nikterak omezit. Čl. 31 Listiny, ve kterém je ve větě první obsaženo právo na ochranu zdraví, totiž k tomuto právu na ochranu zdraví nic dalšího neuvádí, tedy výslovně nepřipouští omezení tohoto práva zákonem, ačkoliv pokud by takové omezení mělo být přípustné dle čl. 4 odst. 2 Listiny, muselo by to být výslovně uvedeno. Otázkou však vzhledem ke specialitě ustanovení čl. 31 Listiny k ustanovení čl. 7 Listiny je, zda tato delegace omezení na úpravu v zákoně není obsažena právě již v čl. 7 Listiny, a to generálně pro všechna práva plynoucí z nedotknutelnosti osoby a jejího soukromí. Pokud bychom však vycházeli z toho, že čl. 7 Listiny skutečně obsahuje generální zákonné zmocnění pro omezení práv plynoucích z nedotknutelnosti osoby a jejího soukromí, pak by z hlediska legislativní úpravy nebylo logické, aby některé články Listiny zakotvující dílčí práva další zákonné zmocnění obsahovaly (např. čl. 11 – právo vlastnit majetek, čl. 12 – nedotknutelnost obydlí, atd.) a jiné nikoliv (např. čl. 10 – neoprávněné zásahy do soukromí, čl. 15 – svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání, atd.). Vzhledem k uvedenému mám tedy za to, že práva plynoucí z ochrany nedotknutelnosti osoby (tedy její tělesné i duševní integrity) a jejího soukromí nelze omezit pouze na základě úpravy obsažené v čl. 7 Listiny, a dále podotýkám, že pokud by tomu tak bylo, mohla by přípustnost takových omezení v některých případech kolidovat s demokratickými zásadami, ke kterým se v Preambuli Listiny základních práv a svobod Česká republika hlásí, když by na

základě zákona bylo možno omezovat důstojnost člověka či jeho svobodu myšlení a svědomí.

Má-li být zde řečené vztaženo k otázce konformity vyhlášky o odškodňování bolesti a ztížení společenského uplatnění, pak, je-li skutečně právo na ochranu zdraví neomezitelné zákonem, je tato vyhláška v rozporu s Listinou základních práv a svobod, a tedy s ústavním pořádkem. Je totiž nepřipustné, aby náhrada za porušení práva na ochranu zdraví, které dle Listiny nelze omezit zákonem, byla jakkoliv omezena a v důsledku takového omezení náhrady došlo též k omezení „hodnoty“ Listinou chráněného základního práva. Ve svém důsledku by to totiž znamenalo, že zdraví člověka (pokud má být oceněno v penězích) je chráněno pouze do určité zákonem stanovené výše.

Je sice pochopitelné, že zákonodárce byl pravděpodobně při úpravě veden výše možné maximální finanční satisfakce při újmě na zdraví motivován tím, aby se neuplatnil v českém právním prostředí model, který se vyvinul ve Spojených státech amerických, kdy poškození požadují za vytrpěnou bolest zaplacení horentních sum zcela neodpovídajících vzniklé újmě, které pak soudy, jež nejsou ve své úvaze nijak autoritativně limitovány, poškozeným skutečně přiznávají. Takový jev je jistě nežádoucí, avšak jedná se o jev společenský, jehož důsledky nelze eliminovat cestou omezení základních lidských práv, neboť takové jednání je v rozporu se zásadami právního státu.

5. OCHRANA OSOBNOSTI PODLE ZÁK. Č. 89/2012 SB.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů byl dlouhou dobu shledáván jako nevyhovující současným společenským poměrům, neboť jeho obsah byl formulován v odlišných politických a společenských podmínkách, které se na jeho znění zásadní měrou odrazily. Po dlouhých teoretických diskuzích o tom, jakým způsobem má být tento rozpor v hodnotovém systému proklamovaném demokratickou Ústavou České republiky a v úpravě nyní ještě stále účinného občanského zákoníku, byl dne 9.11.2011 Poslaneckou sněmovnou schválen návrh nového občanského zákoníku. Poté, co návrh nového občanského zákoníku projednal dne 25.1.2012 Senát a co jej následně dne 20.2.2012 podepsal prezident České republiky, nabyl nový občanský zákoník publikací v částce 33 Sbírkky zákonů pod č. 89 platnost dne 22.3.2012. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, se stane účinným dne 1.1.2014, tímto dnem tedy nastane významná změna v soukromoprávních vztazích, neboť tento nový občanský zákoník propříště nově upravuje prakticky celou oblast soukromého práva. Významné změny tak dozná též oblast práva na ochranu osobnosti fyzické osoby a úprava nároků plynoucích z jeho porušení v oblasti újmy na zdraví.

Vzhledem k tomu, že nový občanský zákoník není doposud účinný, nelze se při výkladu jeho ustanovení prozatím odvolávat na judikaturu soudů a vzhledem k jeho obsáhlosti ani na odbornou literaturu, která by jeho ustanovení komentovala. Základním zdrojem, z něhož lze usuzovat na obsah nové úpravy je proto vedle samotného textu zákona důvodová zpráva, se kterou byl předkládán ke schválení.⁴⁰

---

⁴⁰ K použitelnosti důvodových zpráv při interpretaci srov. např. i stanovisko Ústavního soudu Pl. ÚS 1/96: „Každá právní norma má svůj smysl a účel, jejich rekonstrukce je však spjata s řadou nejistot. Smysl a účel zákona lze dovést především z autentických dokumentů, vypovídajících o vůli a záměrech zákonodárce, mezi něž patří důvodová zpráva k návrhu zákona (uvědomujíc si skutečnost, že ze souhlasu zákonodárce s osnovou návrhu lze pouze presumovat i jeho souhlas s jejími důvody).“

5.1. ÚPRAVA OCHRANY OSOBNOSTI V NOVÉM OBČANSKÉM ZÁKONÍKU

Nový občanský zákoník odkazuje jako na základní pramen zásad soukromého práva na Listinu základních práv a svobod, když v § 2 odst. 1 stanoví, že: *„Každé ustanovení soukromého práva lze vykládat jenom ve shodě s Listinou základních práv a svobod a ústavním pořádkem vůbec, se zásadami, na nichž spočívá tento zákon, jakož i trvalým zřetelem k hodnotám, které se tím chrání. Rozejde-li se výklad jednotlivého ustanovení pouze podle jeho slov s tímto příkazem, musí mu ustoupit.“* Z hlediska ochrany osobnosti má pak nepochybný význam též ustanovení § 3 odst. 1 nového občanského zákoníku, které stanoví, že: *„Soukromé právo chrání důstojnost a svobodu člověka i jeho přirozené právo brát se o vlastní štěstí a štěstí jeho rodiny nebo lidí jemu blízkých takovým způsobem, jenž nepůsobí bezdůvodně újmu jiným.“* A odstavec druhý pak dále deklaruje, že: *„Soukromé právo spočívá zejména na zásadách, že každý má právo na ochranu svého života a zdraví, jakož i svobody, cti, důstojnosti a soukromí...“*.

Tolik k základním ustanovením nového občanského zákoníku, která jsou vodítkem pro interpretaci jeho dalších ustanovení a vyjadřují hodnoty, na nichž nový občanský zákoník spočívá. Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku vytyčuje tři hlavní pravidla spojená s ústavním principem nedotknutelnosti člověka, který je pro oblast ochrany osobnosti stěžejní, a to, že za první, zásadně nelze zasáhnout do integrity jiného bez jeho souhlasu; za druhé, že lidské tělo ani jeho části nesmí být jako takové zdrojem majetkového prospěchu, a konečně za třetí, že i po smrti člověka je jeho tělo pod právní ochranou. Usmrcení fyzické osoby na její vlastní žádost se přitom stále považuje za odporující zákonu.

Úprava subjektů občanskoprávních vztahů je v novém občanském zákoníku podstatně zevrubnější, než je tomu v občanském zákoníku doposud účinném. Fyzické osoby jsou jako jedny ze subjektů občanskoprávních vztahů upraveny v Hlavě II a zvláštní pozornost je pak věnována právě osobnosti člověka, kterou se zabývá Oddíl 6 Hlavy II nového občanského zákoníku. Oproti dosavadní poměrně strohé úpravě osobnostních práv člověka čítá tento oddíl celkem šest pododdílů (Obecná ustanovení, Podoba a soukromí, Právo na duševní a tělesnou integritu, Práva člověka převzatého do

zdravotnického zařízení bez jeho souhlasu, Nakládání s částmi lidského těla, Ochrana lidského těla po smrti).

§ 81 odst. 1 nového občanského zákoníku stanoví, že: „*Chráněna je osobnost člověka včetně všech jeho přirozených práv. Každý je povinen ctít svobodné rozhodnutí člověka žít podle svého.*“, odstavec druhý pak demonstrativně uvádí, že ochrany požívají zejména život a důstojnost člověka, jeho zdraví a právo žít v příznivém životním prostředí, jeho vážnost, čest, soukromí a jeho projevy osobní povahy. Život člověka a jeho zdraví jsou tedy opět uváděny na čelném místě osobnostních práv jako práva (nyní nově společně s důstojností člověka), která jsou chráněna především.

Ačkoliv, jak již bylo řečeno výše, újma na zdraví je způsobilá zasáhnout do celé řady práv, která jsou chráněna právem na ochranu osobnosti fyzické osoby, bezprostředně se dotýká především práva na ochranu duševní a tělesné integrity člověka, které je v novém občanském zákoníku věnován v rámci ustanovení o osobnosti člověka celý Pododdíl 3 (§ 91 - §103). § 91 stanoví, že člověk je nedotknutelný. Ostatní ustanovení pak dále upravují už jen okolnosti, kdy lze do této nedotknutelnosti člověka zasáhnout, aniž by tím došlo k porušení jeho základních práv, a vyjadřuje tedy základní a vůdčí myšlenku celé koncepce ochrany tělesné a duševní integrity člověka. Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku k tomu uvádí: „Osnova se věnuje ve zvýšené míře otázkám integrity člověka a její ochrany. Zdůrazňuje se, že jde o celistvost lidské osobnosti vůbec: navržená ustanovení nebudou aplikována pouze na tělesnou integritu, ale i na integritu duševní. Respektuje se, že otázky z tohoto okruhu upravují nebo mohou upravit zvláštní zákony (např. zákon o zdravotní péči), které mají před zde navrženou obecnou úpravou přednost. Nelze však přehlížet, že problematika je širšího rozsahu a že ji nelze zužovat jen na zorný úhel výkonu některých specializovaných povolání, neboť se týká i činnosti subjektů, které mohou zasáhnout do integrity člověka, jako jsou osoby provádějící zákroky kosmetického charakteru (tetování, piercing), přičemž jejich činnost není zvláštními zákony regulována. Respektabilní je přitom v první řadě integrita člověka jako základní hodnota.“⁴¹

---

⁴¹ Důvodová zpráva k zák. č. 89/2012 Sb.

Zásah do integrity člověka je přípustný (pokud zákon ve výjimečných případech nestanoví jinak) pouze se souhlasem člověka, do jehož integrity má být zasazeno, a to pouze tehdy, pokud tento souhlas udělí s vědomím o povaze zásahu a o jeho možných následcích, tedy na základě tzv. informovaného souhlasu. Existují však situace, kdy absence takto uděleného souhlasu nebude zakládat odpovědnost za zásah do integrity člověka, a sice tehdy, pokud jsou dány okolnosti, za kterých je zásah nutný a podle všech okolností v zájmu života a zdraví dotčeného. Nově je též jednoznačně upraveno, kdo a za jakých okolností může udělit souhlas se zásahem do integrity člověka, pokud ten není plně svéprávný (nemá plnou způsobilost k právním úkonům), případně pokud není schopen svou vůli projevit. I v takovém případě je však pamatováno na to, že je třeba přihlížet k vůli dotčeného (není-li člověk plně svéprávný pro nedostatek věku nebo byla jeho svéprávnost omezena) či na dříve vyslovená známá přání dotčeného (pokud není schopen projevit vůli a souhlas udělit sám).⁴²

Institut informovaného souhlasu je tedy v novém občanském zákoníku upraven precizněji, než tomu bylo až doposud a nadto už není koncipován primárně pro oblast poskytování zdravotní péče (ačkoliv právě zde je jeho uplatnění zcela zásadní), ale propříště se jedná o institut obecný, jehož je třeba užívat všude tam, kde je zasahováno do integrity člověka.⁴³ Nové pojetí informovaného souhlasu je tedy mnohem více

---

⁴² Zvláštní důraz se v souladu s koncepcí celého zákona klade na vůli člověka, do jehož integrity má být zasazeno. Vždy, je-li známo jeho přání v dané situaci (například vyjádřené v předběžném prohlášení podle tohoto zákona), má se na toto přání brát při udělování souhlasu i při zásahu do integrity zřetel. Podmínky vyžadované ve zvláštním zákoně mohou upravit udělování předběžného souhlasu odlišným způsobem. Výjimka se navrhuje pro případy stavu nouze. Ve stavu nouze si často nelze souhlas k zákroku vyžádat, ani je-li člověk zletilý a svéprávný. Proto se pamatuje návrhem zvláštního ustanovení jednak na situace, kdy je člověk v nebezpečí smrti a je nutné zakročit okamžitě, aniž je možné ztrácet čas vysvětlováním, jednak na případy, kdy člověk není s to projevit svoji vůli (např. pro ztrátu vědomí nebo neovladatelné rozrušení mysli), kdy projev jeho vůle nemůže substituovat ani souhlas přítomné - nebo bez rizika prodlení dosažitelné osoby blízké. (Důvodová zpráva k zák. č. 89/2012 Sb.)

⁴³ Právní otázky spojené se zásahy do integrity živého člověka nelze zužovat jen na případy profesionální lékařské péče. Tato problematika zasahuje i další činnosti vykonávané profesionálně i laicky (např. se jedná o kosmetické zákroky, včetně tetování nebo piercingu atp., o výkon léčitelské praxe, o laicky prováděné zdravotní zákroky apod.).

přiléhavé pro rozmanitost společenských vztahů, ve kterých může dojít k zásahu do integrity člověka i jindy, než při poskytování zdravotní péče; ostatně, jak uvádí důvodová zpráva, pozornost si nepochybně zaslouží oblast kosmetických služeb, kdy často dochází k narušování integrity člověka a může mu být způsobena újma na zdraví. Ačkoliv většina poskytovatelů takových služeb informuje své klienty o povaze kosmetických zákroků a jejich možných rizicích nepochybně již nyní, je obecná zákonná úprava jistě žádoucí.

Nový občanský zákoník též mění dosavadní koncepci poskytování náhrady za nemajetkovou újmu způsobenou zásahem do práva na ochranu osobnosti fyzické osoby, a tedy zásadním způsobem ovlivňuje též náhradu za újmu na zdraví. Nový občanský zákoník výrazně zesiluje ochranu práv spojených s osobností člověka, jako jsou právo na život, zdraví, osobní svobodu, na jméno, čest, soukromí a další. Porušení těchto práv musí být odčiněno, stejně jako je tomu dnes, zadostiučiněním. Nově se ale dává přednost peněžitému zadostiučinění, které musí být poskytnuto vždy, nestačí-li jiný způsob (např. omluva) skutečnému a dostatečně účinnému odčinění způsobené újmy.⁴⁴

Ustanovení § 82 odst. 1 nového občanského zákoníku stanoví, že: „*Člověk, jehož osobnost byla dotčena, má právo domáhat se toho, aby bylo od neoprávněného zásahu upuštěno nebo aby byl odstraněn jeho následek.*“ V ohledu jiných než satisfakčních nároků tedy zůstává úprava nároků plynoucích z práva na ochranu osobnosti fyzické osoby nezměněna. Velké změny ovšem doznala, jak už bylo v předchozím odstavci avizováno, oblast způsobu a rozsahu náhrady vzniklé újmy.

Náhrada majetkové a nemajetkové újmy je nově upravena společně v Hlavě III. (Závazky z deliktů) Oddílu 1 (Náhrada majetkové a nemajetkové újmy. Ustanovení §

Navrhuje se vyjít z pojetí, že do integrity člověka lze zasáhnout jen poté, co k tomu on sám udělil souhlas na základě srozumitelně podaného sdělení o povaze zákroku a poučení o jeho možných následcích. Za nesvéprávného uděluje souhlas jeho zákonný zástupce; je-li však nesvéprávný schopen úsudku, musí se přiměřeného poučení dostat i jemu. Pro určité případy se vyžaduje pro udělení souhlasu písemná forma. Pravidla stanovená právními předpisy upravujícími poskytování zdravotní péče tím nejsou dotčena a mají před touto obecnou úpravou přednost. (Důvodová zpráva k zák. č. 89/2012 Sb.)

⁴⁴ Ministerstvo spravedlnosti ČR: Nový občanský zákoník [online]. [citováno dne 18.7. 2012].

2894 odst. 1 stanoví, že: „*Povinnost nahradit jinému újmu zahrnuje vždy povinnost k náhradě újmy na jmění (škody).*“ A odst. 2 dále stanoví, že: „*Nebyla-li povinnost odčinit jinému nemajetkovou újmu výslovně ujednána, postihuje škůdce, jen stanoví-li to zvlášť zákon. V takových případech se povinnost nahradit nemajetkovou újmu poskytnutím zadostiučinění posoudí obdobně podle ustanovení o povinnosti nahradit škodu.*“

5.2. POJEM ŠKODY A NEMAJETKOVÉ ÚJMY V NOVÉM OBČANSKÉM ZÁKONÍKU

V první řadě je třeba uvést, že ani nový občanský zákoník nedefinuje pojem škody a nemajetkové újmy. Z důvodové zprávy lze však dovodit, že škodou se rozumí újma majetková⁴⁵, avšak zdůrazňuje, že vedle ní nelze opomíjet též náhradu imateriální újmy. Dále pak důvodová zpráva k otázce vztahu újmy majetkové a nemajetkové uvádí, že osnova sice vychází nadále z koncepce, že se zásadně hradí majetková újma (škoda), zatímco nemajetková újma jen v případech zvlášť dále stanovených, ale případy, kdy poškozenému vznikne právo na náhradu - resp. odčinění nemajetkové újmy, jsou pojaty dosti široce. Obecné předpoklady vzniku povinnosti hradit škodu však mají platit i pro vznik povinnosti odčinit nemajetkovou újmu. Proto také většina ustanovení tohoto dílu setrvává na pojmu „škoda“ s tím, že totéž platí i pro nemajetkovou újmu, plyne-li z právního řádu povinnost odčinit ji.⁴⁶

---

⁴⁵ Návrh ustanovení o náhradě majetkové újmy (škody) i jiné újmy vychází ze zdejší tradice, a to i z tradice úpravy ve všeobecném zákoníku občanském, ale s poučením z novějších vývojových trendů, patrných zejména z návrhu Principů evropského deliktního práva (PETL) vypracovaných Evropskou skupinou pro deliktní právo v r. 2005, z vývoje příslušné partie německého občanského zákoníku (§ 823 a násl. BGB), z obsahu občanského zákoníku Québecu (§ 1457 a násl. CCQ) i z návrhu novely rakouského deliktního práva. S přihlédnutím k těmto normativním i nenormativním textům, ale i v návaznosti na tradici starého obecného občanského zákoníku se navrhuje rozejít se zcela s pojetím institutu náhrady škody v duchu primitivního materialismu, podle něhož se poškozenému hradí výlučně škoda majetková.

⁴⁶ Důvodová zpráva k zák. č. 89/2012 Sb.

5.3. NÁHRADA NEMAJETKOVÉ ÚJMY PODLE NOVÉHO OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU

Způsob a rozsah náhrady za vzniklou újmu (jak majetkovou, tak i nemajetkovou) je upraven v Oddílu 3 (§ 2951 – 2968). Významnou změnou přitom je, že v otázce rozsahu a způsobu náhrady za způsobenou újmu dochází v novém občanském zákoníku k podstatné koncepční změně. Majetková újma (skutečná škoda) se dle nového občanského zákoníku nahrazuje primárně cestou naturální restituce, tedy uvedením do předešlého stavu (viz § 2951 odst. 1 nového občanského zákoníku), a teprve není-li to dobře možné, anebo požádá-li o to poškozený, hradí se v penězích⁴⁷, ačkoliv dle doposud účinného občanského zákoníku se naopak skutečná škoda nahrazuje v penězích, pokud není kumulativně splněno, že je účelné a možné škodu nahradit uvedením do předešlého stavu a poškozený o to zároveň požádá (§ 442 odst. 2 občanského zákoníku). Oproti tomu v případě náhrady nemajetkové újmy je stále primárním způsobem poskytnutí satisfakce jiné než finanční, avšak pouze za předpokladu, že je taková satisfakce skutečně a dostatečně účinným způsobem odčinění způsobené újmy. Jestliže tomu tak není, musí být zadostiučinění poskytnuto v penězích.

Co do rozsahu nahrazované škody, vychází nový občanský zákoník z toho, že se pravidelně hradí jen škoda na majetku. Stejně jako dle stávající úpravy se přitom hradí skutečná škoda a dále ušlý zisk. Náhrada škody majetkové se přitom přiznává primárně. Teprve tehdy, není-li tato vůbec možná, nebo pokud by přiznání pouze náhrady za majetkovou újmu bylo v rozporu se zásadami spravedlnosti, přistupuje se též k náhradě nemajetkové újmy.

Nový občanský zákoník upravuje v § 2956 - § 2968 jednotlivé druhy nároků, které vznikají při újmě na přirozených právech člověka, tedy rovněž při způsobení újmy na zdraví. Nový občanský zákoník předně stanoví, že vznikne-li škůdci povinnost odčinit člověku újmu na jeho přirozeném právu chráněném ustanoveními první části

---

⁴⁷ Pokud by však poškozený volil určitý způsob restituce jen za účelem šikany škůdce, nedostalo by se mu právní ochrany; v tom směru stačí kautely obsažené v obecné části navrhovaného zákoníku. (Důvodová zpráva k zák. č. 89/2012 Sb.)

tohoto zákona, nahradí škodu i nemajetkovou újmu, kterou tím způsobil, přičemž jako nemajetkovou újmu odčiní též i způsobené duševní útrapy. Způsob a výše přiměřeného zadostiučinění musí být přitom určeny tak, aby byly odčiněny i okolnosti zvláštního zřetele hodné.⁴⁸

V oblasti újmy na zdraví pak mají zvláštní význam ustanovení § 2958 a § 2959 nového občanského zákoníku, neboť právě zde jsou upraveny nároky na náhradu při ublížení na zdraví a při usmrcení. § 2958 nového občanského zákoníku stanoví, že: „*Při ublížení na zdraví odčiní škůdce újmu poškozeného peněžitou náhradou, vyvažující plně vytrpěné bolesti a další nemajetkové újmy; vznikla-li poškozením zdraví překážka lepší budoucnosti poškozeného, nahradí mu škůdce i ztížení společenského uplatnění. Nelze-li výši náhrad takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.*“ Jak vyplývá z dikce tohoto ustanovení, zákonodárce zcela opustil koncepci bodového hodnocení rozsahu újmy na zdraví při stanovení výše náhrady. Totéž pak zákonodárce učinil i v úpravě nároků na náhradu při usmrcení osoby blízké, a nově též v případě zvláště závažného ublížení na zdraví osoby blízké, když už není zákonem stanovena částka, která má být poskytnuta jako odčinění duševních útrap manželu, rodiči, dítěti nebo jiné osobě blízké, ale pouze konstatuje, že náhrada má plně vyvažovat jejich utrpení a nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.⁴⁹

---

⁴⁸ Zákon pak dále v ustanovení § 2957 nového občanského zákoníku vypočítává, že takovými okolnostmi hodnými zvláštního zřetele jsou úmyslné způsobení újmy, způsobení újmy s použitím lsti, pohrůžky, zneužitím závislosti poškozeného na škůdci, násobném účinku zásahu jeho uváděním ve veřejnou známost, nebo v důsledku diskriminace poškozeného se zřetelem na jeho pohlaví, zdravotní stav, etnický původ, víru nebo i jiné obdobně vážné důvody. Vezme se rovněž v úvahu obava poškozeného ze ztráty života nebo vážného poškození zdraví, pokud takovou obavou hrozba nebo jiná příčina vyvolala.

⁴⁹ Důvodová zpráva k tomu uvádí následující: „Pokud jde o nemajetkové újmy na zdraví nebo náhrady při usmrcení, opouští se pojetí § 444 odst. 2 a 3 platného občanského zákoníku a vůbec myšlenka, že by sazebník výše náhrad měl a priori stanovit zákon nebo dokonce podzákoný předpis, aby se tak zjednodušilo rozhodování soudů. Nehledě k tomu, že obdobný přístup standardní zákonné úpravy nevolí a nabízejí soudům - ačli vůbec (např. francouzský Code civil nebo švýcarský Zivilgesetzbuch tyto otázky vůbec neřeší a dávají soudci volnou ruku - je třeba hlavně poukázat, že rozhodnutí jednotlivého právního případu náleží jen soudci a zákonodárná moc, natož moc výkonná nemá v působnosti nařizovat soudy, jak má jednotlivý případ rozhodnout. Soukromý život je nekonečně variabilní a snaha po jeho

To, že nový občanský zákoník opustil jakoukoliv formu stanovování mezí a vodítek pro určení výše náhrady za vytrpěné bolesti poškozeného a ztížení jeho společenského uplatnění, jakož i to, že nyní není zákonem stanovena částka, která náleží pozůstalým jako náhrada za nemajetkovou újmu při ztrátě osoby blízké, je přijímáno odbornou veřejností na jedné straně pozitivně, nicméně objevují se samozřejmě i kritické hlasy. Hlavním argumentem pro ponechání tzv. „tabulek“ je přitom obava, že rozhodovací praxe soudů, která nebude mít podklad ve stanovených limitech pro to, jak vysoká má být náhrada za tu kterou újmu na zdraví, bude značně nepředvídatelná a nekonstantní, neboť soudy budou rozhodovat o náhradě takto vzniklé nemajetkové újmy dle svého uvážení a v důsledku toho se zhorší vymahatelnost práv poškozených. Mám za to, že taková obava však není na místě, neboť již nyní soudy musí, jsou-li dány okolnosti zvláštního zřetele hodné, kdy lze náhradu za újmu na zdraví zvýšit již nyní, náležitě a pečlivě odůvodnit, a již existující judikatura tedy může být určitým vodítkem pro rozhodovací praxi soudů.⁵⁰ K uvedené kritice se vyjádřila v článku publikovaném

---

nivelizaci v záležitostech tak navýsost individuálních jako jsou bolest, důsledky újmy na zdraví pro další budoucnost postiženého nebo ztráta blízkého člověka není důvodná. Není např. žádný důvod založit manželů nebo sourozenci právo při usmrcení druhého manžela či sourozence na zaplacení částky 240 000 nebo 175 000 Kč, jak je tomu v současné právní úpravě. Za určitých okolností to může být příliš málo, za jiných příliš mnoho. Je např. zřejmý rozdíl, trvá-li manželství jen krátkou dobu nebo několik desetiletí, jaké byly poměry mezi manžely za trvání manželství, bylo-li zahájeno řízení o rozvod manželství, žili-li manželé vůbec spolu a z jakých důvodů žili odloučeně atd. Tyto a další okolnosti se mohou a mají do výše náhrady kladně nebo záporně promítnout. Odpovědnost za spravedlivé rozhodnutí v konkrétním případě nemůže ze soudce nikdo sejmut a snaha o nivelizaci soukromého života v jeho rozmanitostech nevyvolá nic jiného, než rigor nesrovnávající se s povahou jednotlivých případů. Náhrada nemajetkových újem v souvislosti s jinými zásahy do osobní sféry (jméno, čest, pověst, soukromí) nebo např. poskytnutí zadostiučinění za újmy způsobené nekalou soutěží nebo delikty proti obchodní firmě nejsou ani v současné právní úpravě co do výše konkrétně stanovovány, aniž to vyvolává v rozhodovací praxi obtíže. Podobné je to např. s výší výživného a v řadě dalších případů. Pociťují-li někteří představitelé soudní moci potřebu tabulek, vzorců nebo klíčů speciálně pro tyto účely, nic nebrání tomu, aby se soudní praxe sama shodla na zásadách, podle nichž bude postupováno.“

⁵⁰ Např. Martin Mikyska: Náhrada škody újmy na zdraví podle návrhu nového občanského zákoníku – krok kupředu nebo zpět?, [Právní rozhledy 22/2008, s. 826]

v Právních rozhledech JUDr. Blanka Tomančáková⁵¹, která citovala jako velmi přílehlavý ke kritice absence bodového zhodnocení újmy na zdraví nález Spolkového ústavního soudu, který uvádí následující: „Právo není vždy identické s množinou psaných zákonů, oproti pozitivním právním normám stanoveným státní mocí může vyvstat za určitých okolností ‚právo na víc‘, které nalézá svůj pramen v ústavně konformním právním řádu a může působit jako korektiv ve vztahu k psanému zákonu; toto nalézt a promítnout do rozhodnutí je úkolem soudnictví ... Úkoly kladené na soudnictví vyžadují, aby v aktu hodnotícího poznání, jemuž nechybí ani volní element, našly výraz hodnotové představy imanentní ústavně konformnímu právnímu řádu, které však nejsou v textech psaných zákonů obsaženy buď vůbec, anebo jen nedostatečně, a aby byly promítnuty do rozhodnutí. Soudce se přitom musí zdržet libovůle; jeho rozhodnutí musí spočívat na racionální argumentaci, musí z něj být zřejmé, že psaný zákon neplní svou funkci spočívající ve spravedlivém vyřešení právního problému. Soudcovské rozhodnutí tak vyplňuje mezeru v zákoně podle měřítek praktického rozumu a podle fundovaných všeobecných představ o spravedlnosti, panujících ve společnosti.“⁵²

---

⁵¹ Blanka Tomančáková: Kolikrát ještě budeme diskutovat kolik za lidské utrpení?, [Právní rozhledy 3/2009, s. 99]

⁵² Nález Spolkového ústavního soudu ve věci princezny Soraya Esfandiary-Bakhtiary (BverfGE 34, 269).

ZÁVĚR

Smyslem této diplomové práce bylo shrnout účinnou právní úpravu soukromoprávní ochrany osobnosti v případě vzniku újmy na zdraví, zvláště pak v oblasti nároků plynoucích ze vzniku takové újmy. V kapitole páté této práce pak byla zohledněna též úprava obsažená v novém občanském zákoníku.

Ačkoliv je právo člověka na ochranu jeho zdraví jedním ze základních lidských práv, je mu vzhledem k tomu, co bylo v této diplomové práci až doposud uvedeno, věnováno nemnoho zákonných ustanovení, která jsou navíc systematicky neuspořádaná a nejsou spojena ani jednotnou terminologií. Tím, že zákonodárce užil pojem „škoda na zdraví“ v oblasti náhrad poskytovaných za vytrpěné bolesti poškozeného a ztížení jeho společenského uplatnění, ačkoliv se fakticky nejedná o újmy majetkové (tedy škodu), ale o újmy imateriální, vedlo v praxi k tomu, že tyto nároky za „škodu na zdraví“ začaly být považovány za nároky zvláštní, které vznikají v případě újmy na zdraví vedle nároků z titulu porušení práva na ochranu osobnosti fyzické osoby. Teprve postupem času pak právní teorie a soudní praxe dospěly k závěru, že se jedná o náhradu jedné a té samé nemajetkové újmy. K uvedenému závěru se přitom přiklonil též zákonodárce v novém občanském zákoníku, kde je již tento možný rozpor odstraněn a nebude tedy možné nadále vést spory o tom, zda se jedná o nárok totožný nebo dva nároky různého charakteru.

I přes to, že ohledně otázky nároků plynoucích z titulu způsobené „škody na zdraví“ a porušení práva na ochranu osobnosti, postupně došlo ke konsensu o tom, jakým způsobem je na ně třeba nahlížet, nejasnou a doposud nedořešenou je stále otázka způsobu jejich náhrady, konkrétně toho, zda výše peněžní satisfakce má být normativně limitována, či ponechána zcela na uvážení soudu. Jedná se o otázku stále otevřenou, neboť někteří poukazují na nedůstojnost limitování poskytovaných náhrad a na neústavnost stanovení určitých „stropů“ a mantinelů, které je soud při zvažování výše peněžité satisfakce respektovat, a druzí naopak považují takovou úpravu za účelnou, neboť vede k posílení právní jistoty poškozených a větší předvídatelnosti rozhodovací praxe soudů.

Mám za to, že vhodnější je varianta první, kdy soudy nejsou vázány v rozhodování o výši finanční satisfakce jinými limity, než je přiměřenost vzhledem k intenzitě vzniklé újmy, neboť v průběhu času tak či onak vznikne na základě rozhodovací praxe soudů určité schéma, podle kterého se bude posuzovat vztah intenzity vzniklé újmy a výše finanční satisfakce přiznané soudem. Takovéto judikatorní vymezení však bude dle mého názoru mnohem přiléhavější a bude možné jeho prostřednictvím nepochybně mnohem lépe individualizovat výši finanční satisfakce.

Teoretická otázka souladu Vyhlášky Ministerstva zdravotnictví č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění, ve znění pozdějších předpisů, s ústavním pořádkem České republiky nebyla v této diplomové práci bezezbytku zodpovězena, byla zde však nastíněna úvaha o tom, kdy je možné limitovat základní lidská práva zákonem a zda lze takovou limitaci aplikovat též na právo na ochranu zdraví člověka. Kloním se však spíše k názoru, že hodnota lidského zdraví nemůže být nikterak autoritativně limitována.

SEZNAM ZKRATEK

Ústava	ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
Listina	Listiny základních práv a svobod vyhlášená usnesením předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů
Úmluva o ochraně lidských a základních svobod	Úmluva o ochraně lidských práv a základních práv svobod publikovaná pod č. 209/1992 Sb.
Úmluva o biomedicině	Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicině publikovaná ve Sbírce mezinárodních smluv pod č. 96/2001 Sb.m.s.
občanský zákoník	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
nový občanský zákoník	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
vyhláška o odškodnění bolesti	Vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění, ve znění pozdějších předpisů,

SEZNAM LITERATURY A JUDIKATURY

Boguszak, J. – Čapek, J. – Gerloch, A.: Teorie práva, Praha: ASPI Publishing, 2004

Jiří Švestka, Jiří Spáčil, Marta Škárová, Milan Hulmák a kolektiv, Občanský zákoník I, 2. vydání, Praha 2009

Marta Knappová, Jiří Švestka, Jan Dvořák a kolektiv, Občanské právo hmotné I, 4. vydání, Praha 2005

CÍSAŘOVÁ, Dagmar a Olga SOVOVÁ. Trestní právo a zdravotnictví. 2., upr. a rozš. vyd. Praha: Orac, 2004

ELIÁŠ, K. et al. Občanský zákoník: Velký akademický komentář 1. svazek Praha: nakladatelství Linde, 2008.

ŠUSTEK, Petr a Tomáš HOLČAPEK. Informovaný souhlas: teorie a praxe informovaného souhlasu ve zdravotnictví. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2007

MACH, Jan. Medicína a právo. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2006, xiii, 257 s. Beckova edice ABC

Michal Ryška: Náhrada škody na zdraví a ochrana osobnosti, [Právní rozhledy 16/2009, s. 591]

Blanka Tomančáková: Kolikrát ještě budeme diskutovat kolik za lidské utrpení?, [Právní rozhledy 3/2009, s. 99]

Martin Mikyska: Náhrada škody újmy na zdraví podle návrhu nového občanského zákoníku – krok kupředu nebo zpět?, [Právní rozhledy 22/2008, s. 826]

Michal Ryška: Výše a účel náhrady nemajetkové újmy v penězích při ochraně osobnosti, [Právní rozhledy 9/2009, s. 305]

Petr Vojtek: K judikatuře Nejvyššího soudu v otázkách náhrady za bolest a ztížení společenského uplatnění, [Soudní rozhledy 8/2007, s. 293]

Ministerstvo spravedlnosti ČR: Nový občanský zákoník [online]

Ústavní soud, IV. ÚS 315/01, [SR 8/2002 str. 51]

Ústavní soud, III. ÚS 350/03, [186/2005 USn.]

Ústavní soud, Pl. ÚS 50/05, [161/2007 USn.]

Ústavní soud, Pl. ÚS 1/96, [120/1996 USn.]

Ústavní soud, Pl. ÚS 16/04, [98/2005 USn.]

Nejvyšší soud, 30 Cdo 2304/99, [SR 3/2003 str. 80]

Nejvyšší soud, 30 Cdo 179/2004, [SR 2/2005 str. 59]

Nejvyšší soud, 30 Cdo 5352/2008, [C 7364]

Nejvyšší soud, 30 Cdo 154/2007, [PR 23/2007 str. 870]

Nález Spolkového ústavního soudu ve věci princezny Soraya Esfandiary-Bakhtiary
(BverfGE 34, 269)

Vrchní soud v Olomouci, 1 Co 2/2010, [R 56/2011 civ.]

Krajský soud v Brně, 24 C 7/2007, [PR 2/2009 str. 71]

RESUMÉ

Tato práce pojednává o újmě na zdraví jako zásahu do ochrany osobnosti v právním řádu České republiky, a to především se zaměřením na poskytování satisfakce za takto vzniklou újmu, neboť to, jaké nároky ze způsobené újmy na zdraví poškozené osobě plynou a jak jsou v občanském zákoníku upraveny, nebylo dlouhou dobu v teorii a praxi vykládáno jednotně. Uvádí, jaké jsou ústavní základy ochrany osobnosti a ochrany zdraví a jaká je zákonná úprava, a následně v kontextu ústavních základů za pomoci dostupné soudní judikatury a odborné literatury vykládá zákonná ustanovení týkající se újmy na zdraví jako zásahu do ochrany osobnosti.

Dále se práce věnuje otázce, zda lze nároky plynoucí ze způsobené újmy na zdraví jakkoliv limitovat, ať už cestou zákona, či případně podzákonného předpisu, neboť z hlediska základních práv a svobod může být výše satisfakce určována výhradně na základě uvážení soudu. Tento spor přitom nebyl doposud v teorii ani soudní praxi vyřešen. Práce proto nabízí argumenty, ze kterých lze vycházet při posuzování ústavnosti takové limitace náhrad poskytovaných při vzniku újmy na zdraví.

Vzhledem k tomu, že Parlament České republiky přijal nový občanský zákoník (publikovaný ve Sbírce zákonů jako zák. č. 89/2012 Sb.), který bude účinný od 1.1.2014 a zcela nahradí stávající zákonnou úpravu, reflektuje tato diplomová práce rovněž změny v pojetí ochrany osobnosti a náhrady za újmu vzniklou zásahem do osobnostních práv, tedy i do práva na ochranu zdraví. Věnuje se přitom především vztahu pojmů škoda a nemajetková újma v pojetí nového občanského zákoníku a systému náhrady nemajetkové újmy způsobené poškozením zdraví. Koncepční změna náhrad za způsobenou újmu na zdraví je přitom zcela zásadní, protože opouští dosavadní regulaci přiznávání výše náhrady za vzniklou nemajetkovou újmu na zdraví a napříště ponechává určení výše náhrady výhradně na uvážení soudu.

DAMAGE TO HEALTH AS AN INTERVENTION IN THE PROTECTION OF PERSONAL RIGHTS UNDER S. 11 AND THE FOLLOWING OF THE CIVIL CODE

The topic of this thesis is the health damage as regards the interference in the personality rights within the legal frame of the Czech Republic. The main focus is the granting of damages for the incurred harm since the extent of claims arising from the health damage and their regulation in the Civil Code had not been long interpreted unanimously in theory and practice. The thesis elaborates on the constitutional basis of the personality rights and rights to the health protection and their statutory regulations; consequently, it interprets the statutory regulations related to the health damage as the interference in personality rights in the context of constitutional basis, using the available judicature and literature.

Further, the thesis deals with the question of possible statutory limitation of the health damage claims for from the view of the fundamental rights and basic freedom, the extent of the satisfaction may be determined by the court only. This dispute has not been resolved in the theory so far, neither has it been decided in the judicial practice. Therefore, the thesis provides arguments which may be used when assessing the constitutionality of such limitation of damages awarded for health damage incurred.

Following the parliamentary approval of the new Civil Code (published as the Law No. 89/2012 Coll.), effective 1st January 2014, which will fully replace the existing statutory regulation, the thesis reflects also the modifications to the concept of personality rights and damages incurred from the inference therein, including the rights to the health protection. It deals with the relationship between the terms “damage” and “non-material harm” in the interpretation of the new Civil Code, and with the system of compensations for the non-material harm caused by health damage. The conceptual change of the damage claims is fairly essential since it abandons the existing limitation of the extent of damages awarded for health damage and henceforth leaves the determination of damages to the judicial discretion only.

KLÍČOVÁ SLOVA

ochrana osobnosti   protection of personal rights

újma na zdraví   damage to health

nový občanský zákoník   new Civil Code

imateriální újma   non-material harm